

D. 233.

R. ISACI ABARBANELIS
COMMENTARIUS
IN
J O N E
CAPUT PRIMUM & SECUNDUM,
Quem
Ex Ebræo in sermonem Latinum
Conversā, & notis quibusdam
brevissimis illustratā,

*Ex consensu Ampliss. Facult. Philosophicæ
censuræ publicæ submittunt.*

PRÆSES
JOHANNES PALMRODT
Fac. Phil. Adj. & Pastor in Börje /
& RESPONDENS,
Sac. Reg. Mai. Alumnus
ERICUS FAHLENIUS
Fahlunensis.

In Audit. Gustav. Maj. d. IX. Maj.
Anno c. 1. Dc. xcvi.

UPSALIAE, Excidit HENRICUS Keyser Jun.
R. Acad. Typographus.

ANNUAL REPORT
OF THE
COMMITTEE OF

THE AMERICAN
SOCIETY FOR
THE ADVANCEMENT
OF SCIENCE

FOR THE YEAR ENDING JUNE 30, 1880.

ANNUAL REPORT OF THE COMMITTEE
OF THE AMERICAN
SOCIETY FOR
THE ADVANCEMENT
OF SCIENCE

FOR THE YEAR ENDING JUNE 30, 1881.

ANNUAL REPORT OF THE COMMITTEE
OF THE AMERICAN
SOCIETY FOR
THE ADVANCEMENT
OF SCIENCE

FOR THE YEAR ENDING JUNE 30, 1882.

ANNUAL REPORT OF THE COMMITTEE
OF THE AMERICAN
SOCIETY FOR
THE ADVANCEMENT
OF SCIENCE

FOR THE YEAR ENDING JUNE 30, 1883.

ANNUAL REPORT OF THE COMMITTEE
OF THE AMERICAN
SOCIETY FOR
THE ADVANCEMENT
OF SCIENCE

FOR THE YEAR ENDING JUNE 30, 1884.

PRÆFATIO.

Duo sunt, Benevole Lector, de quibus tecum colloqui volo. primum de ipso auctore, quem transferendum mihi sumst, cur potius eum elegerim, quam alium: alterum de versione mea. Quod ad prius attinet, duo in Abarbanele sunt, quæ amorem ipsi conciliant, animosque aliorum ad ipsum præcipue legendum alliciunt: scilicet venustas, & copia dictinis, conjuncta cum singulari ingenii acuminne, quo in primis ostendit, cum in aliquis docti viri sententia refutanda occupatur. Unde factum, ut in eo pretio multis fuerit, ut eum cum summo Grammatico Kimchio conjunxerint, hunc consulentes quoad sensum literalem & Grammaticum, illum quoad res earumque connexionem. Quod autem in specie Commentarium ejus in Jonam elegerim, hoc factum, quod

quod lectu jucundus & non prolixus sit,
& a nemine adhuc, quantum mihi scire
contigit, translatus, & nuper in forma
minori, cum reliquis tribus Rabbinis
Buxtorfianis, a celebri illo converso Judæo
CHRISTIANI Lipsiæ editus: hinc me ope-
ram non ingratam facturum arbitratus sum
iis, qui mea qualicunque opera in hisce
uti solent, si Abarbanelum cum versione
typis committerem. Praesiterunt hoc ante
me alii viri Celeberrimi, utpote Pfeiferus,
qui transtulit OBADIAM, Schertzerus
HAGGAI, & Buxtorfius יְהוָה, וְיַהֲוֵה, seu
Commentarium Abarbanelis in Daniel>m,
quem ultimum typis editum adhuc non vidi-
mus. Inchoavi quidem ante ali-
quod tempus versionem hanc, eo instituto
ut sensim & subinde eam imprimi curarem:
imo aliquot paginas Censura Amplissimi
tum temporis Decani subject: verum inter-
venientibus occupationibus aliis, coactus fui
hoc totum interrumpere, & penitus omittere
usque ad præsens tempus, quo mihi hoc in-
ter tumultuarias curas erat resumendum;
& in summa festinatione, quicquid possem,

in

in chartas coniiciendum. Et cum vide-
am angustiam hanc temporis, mihi non per-
mittere totam versionem absolvere: in
duas partes eam dividere volo, & hac vice
priorem Abarbanelis sectionem, quaे duo-
rum priorum capitum exlicationem conte-
net, exhibere: alio tempore si Deus velet,
posteriorem, cum nonnullis calcis adpositis ob-
servationibus. Quod autem ad hanc meam
versionem adtinet, fateor me eam adornasse
in usum eorum, qui Rabbinica hæc studia
primum adire volunt. Duplex aliqui solet
esse versio, una narrata nōda, seu quoad singu-
la verba, altera studens nitori & eleganter.
Prior rādiosa est & ingrata: posterior omni-
bus accepta. Medium ego tenui. Quam ma-
xime potui, & ubi Latinitas non adeo la-
deretur, expressi verba auctoris, ita ut sen-
sus quantum fieri potuit redderetur planus.
Ita enim versiones adornari debent, ut ab-
sente textu a quovis intelligi possint. Præ-
terea ubi auctor aliquando visus est obscu-
rus, per parenthes unam alteramque
vocem adjeci, quaे obscuritatem tolleret.
Quantum momenti situm sit in ejusmodi
adjectionibus, quaे quasi exiguae quedam

para-

paraphrases sunt, vel ex unico Tremellio
videre licet, qui inter meliores diligentio-
resque translatores non immerito habetur.
nec mirum cum fuerit Judeus conversus
omnium consensu doctissimus. propterea quo-
que eum in transferendis dictis ab Abarbane-
le citatis secutus sum, paucissim locis ex-
ceptis, in quibus nonnulla immutavi, quod
non commentationibus ejus responderent.
Interea, Benevole Lector, hunc a Te ex-
specto candorem, ut habita angustissimi hu-
jus temporis ratione aqui bonique consulas
hac levia qualiacunque, & in meliorem
partem interpreteris, si minus exspectatio-
ni tuae desiderioque fecerim satis. Vale.

A BARBA-
N E L
I N
JONAM
TRANSLATUS.

פרק א

הנביין הראשונן תחילתה

ויהי דבר ה' אל יונה בן אמתי וגו' עד
ויהי דבר ה' אל יונה שנית, ויש בה שת'
פרשיות, הראשונה ויהי דבר ה' אל יונה בן
אמתי, חסנית ויאמר ה' לרגן. וראיתי להעיד
בכ ששת השאלות:

השאלה הראשונה במא

שאמר החם ליזנה קומ לך אלנייה העוד
הגרול' וקראי עליה כי עלתה רעתם לפניה
כי מה לו לש' עס נינה אמרנו פשעה,
לשיננית בהו שלח עבדיו הנביאים להובייה
ולישראל, הלא הונדר מראש שהו הירון

CAP. I.

Are) prima prophetiae
 (JONÆ) initium du-
 cit (ab his verbis Cap.
 I. v. 1) Qvum fuisse
 verbum Jehovæ ad Jo-
 nam filium Amitthi &c.
 ad verba (Cap. III v.

1.) Et fuit verbum Je'ove ad Jonam ite-
 rum. Et sunt in ea duas lectiones. Prior
 incipit (ab his verbis :) Qvum fuisse
 verbum Jehovæ ad Jonam filium Amitthi.
 Posterior (ab his Cap. II. v. 2.) Et
 dixit Jehovah pisci. Mihi autem visum
 est, moyere in hac prima hujus pro-
 phetiæ (parte) sex quæstiones.

Quæstio Prima (de eo)
 est , quod dixit Deus Jonæ : Surge in
 Niniven civitatem maximam , & clama con-
 tra eam , ascendisse enim malitiam eorum in
 conspectum meum . Quid enim curaret
 Deus Niniven , peccatorumque ejus
 multitudinem , ut provideret ei in tan-
 tum , ut mitteret servos suos prophetas ,
 ad arguendam & corripiendam eam .

והמעלה שעשה הקרוש בבן הוא
 אל עמו ולא נחלתו ישראל לשניהם בהם
 בפרט או בכלל בהשנאה עליונה נפלאה כמו
 שאמר * ה' בדר ינחנו כי חלק ה' עמו רברילב"יב"
 יעקב חבל נחלתו, אמנים שאר האומות הם שם לב"ט
 "שס ד' יט"
 תחות ממשלה המשותפים * אשר חלק ה'
 אוחם לכל העמים, ולכן היו נעם ישראל
 נכאים שם נלי השם ושלוחיו להוכיחם
 ולישרם, לא עשה כן לכל גוי, ומה ראה יתרון
 אם בן לשנות את יונה אל נינה עיר
 הבשדים, למה לא עשה כן למצרים ולגנבל
 ושאר המדריניות הנדרילות שהיו אנשים רעים
 וחטאים לה' מאר:

השאלה השניות מה ראה יונה
 לנרוות לפני השם, כמו שאמר במקילתא
 וכי מלפני השם הוא ברוח וחלא כבר נאמל
 * אני אלך שרוון ואני מפניו אהלי מלטז
 ט'

Nonne dictum est prius, prærogativa & excellentia quadam particulari dignatum fuisse Deum populum suum hæreditatemque Israël, (videl.) providentia sua cœlesti & admirabili, tum in genete, tum in specie? Quemadmodum dicitur,

* *Jehova solus duxit eum* (Scil. Israëlem). *Deut.*

* *Quia pars Jehovæ populus ejus, Jacob su.* 32. 12.
niculus possessionis ejus. Reliquæ a. gentes *Ibid.*
subjectæ sunt imperio ministrorum (ejus) 9.

corporum sc. Cœlestium, sive reguntur influxu astrorum,) quæ impunitus est *Je-hova Deus tuus reliquis omnibus populis.* * *Deut.*
Verum in populo Israëlico fuerunt IV. 19.
prophetæ, tamquam instrumenta Dei,
legati scil. qui castigarent corriperentque
eum. *sic n. non fecit omni populo.* * *Quid Ps. 147.*
maxime respexit Deus mittendo Jonam 20.
ad urbem Chaldæorum Niniven? Cur
idem non fecit Aegypto Babylonii, reli-
quisq; urbibus majoribus, quorū habitato-
res fuerūt gravissimi peccatores corā Deo?

Quæstio Secunda. Quid intendit Jonas, dum aufugit a facie Domini? Et ut dicitur in Mechilta:
Cur fugit a facie Domini? Nonne (i-
psi) jam ante (tatis superque constitit)
quod dicitur: † *Quo irem a spiritu tuo?* *Ps. 139.*
aut 7.

אנרכ', וכותב * ענייה' משוטטות בכל ר' ה' ב' י' י' ו' ט'
הארץ, וכבר נתנו ח' ל' שני טעמי' בדבר,
האחד מפני שאומות העולם היו קורנות
להשובה, ושלא לחיב את ישראל, ובאמת
הוא טעם חולש מאד, לפי שאולי בשוב
אנשי נינה בתשוכה יכלמו ישראל מעונותיהם
ושוכנו אל ה' וירחמס, בעשותם עצמן
קל וחומר מהנכים שלא מבני ישראל
הטה. והטעם הב' אמרו שחשש יונה
בשוב אנשי נינה אל ה' ישבה מחרון אפו יוסלח
לهم, ואנשי נינה יאמרו יונה בראש ר' ז' הוּא
ונכיא שקר היה, ונמת זה איננו שווה לי,
לפי שאנשי נינה האמינו בזונה ולן עשו
תשובה מעליא על פז.

וידוע שם הם

על דברו ישכו תשוכה כנר האמין
בגנאות, ואם לא יאמינו בה לא ישכו תשוכה
וותקייטו דבריו בהכרח, א' ג' א' ג' שומצין

aut quo a facie tua auſuſerem? (Quum) 2. Chor.
 oculi Iehovæ diſcurrant per totam terram. 16. 9.
 Rabbini bened. memorię duas hujus
 rei dedere rationes: priorem respectu
 gentium pœnitentia (jam) vicinarum,
 ne (hoc pacto) Iſraēlitæ condenmatio-
 ni redderentur obnoxii. Verum hæc
 ratio mihi videtur admodum dæbilis.
 Quod videl. Iſraēlitæ, vila pœnitentia
 Ninivitarum pudore suarum iniquitatum
 affecti converterentur ad Deum, ut eis
 misericordia obtingeret, cum tamen ex
 se hoc facerent, idque tanto magis
 quam peregrini, qui ex gente Iſraēlitica nō
 fuissent. Alteram hanc: quod cogitave-
 rit Jonas; Si resipiscentibus Ninivitis
 convertus fuerit Deus ab ita sua, eis
 que ignoverit, vocaturi erunt Jonam
 mendacem & falsum prophetam. Nec
 hæc sententia mihi congrua videtur.
 Nam ob fidem Jonæ habitam, perfe-
 ctam egere pœnitentiam. Nimirum si
 post admonitionem ejus converterentur,
 jam crediderunt prophetiae ejus. Si v.
 non credidissent, non conversi fuissent,
 & tamen necessario confirmarentur ver-
 ba ejus. Si ita est, impossibile est eos
 appell-

שיאמרו שהיה נביא שקר . ו עוד כי מה
 יסף ומה יתן ליוна אם יאמרו אנשי נינה
 נביא שקר הוא או נביא אמת הוא , והוא
 לא היה מהם ולא מהמנצ' , ונקרווא את
 הקריאה ישוב אל ארצו , ומה לו ולهم
 עוד שבכיבורו ברוח מלפני ה' ו עבר על נבואתו
 אשר לא כדת , ב"ש שבפע" הראשונה הזאת
 לא אמר לו יתרון עניין הקריאה מלהפכת
 נינה שאמור לו אחר בן , לשיפור הנביא
 שמא ישבו בתשובה ויאמרו נביא שקר הוא ,
 אבל אמר לו בלבד שיאמר בנינה כי עלתה
 רעתם לפני , ומה יפחד מרכך כה , כל
 שכן שהנביא העובר על דברי עצמו וכובש
 נבואתו חייב מיתה :

השאלה השלישית בדברי
המלחים אשר באניה' שאמורו לו לכונופיל'
 גורלוות ונרצה בשלמי הסער הגורל הויה לנו ,
 כי הנה הסערה נים אשר יקרה לאניות
 הוּא דבר טבעי ומורגן , ואז יוכל הגורל

appellasse eum falsum prophetam. Porro quid afficeret movereturque Jonam si appellarent eum falsum verumve prophetam, cum ille non fuerit ex illis, cœtuve illorum, rediretque post concionem in terram suam? Quidve ipsi cum eis, ut propterea fugeret a facie Domini, neglecta prophetia; quod (lane) rectum non erat. quandoquidem prima hac vice ei non aperuerat Deus summam prophetiae interitum sc. subversionemque Ninives, quam postea ei indicavit. Adeo ut metueret, si converterentur, se appellatum iri falsum prophetam. Præceperat enim ei Deus solum dicere Ninivitis: adscendisse malitiam eorum corā se. Cur n. metueret hoc ipsum dicere? Quandoquidem (probe noverat) prophetam negligentem prophetiam, eamque supprimentem obnoxium esse morti.

Quæstio Tertia formatur ex verbis nautarum in navi existentium, qui dixerunt ipsi: *Age! projiciamus sortes, ut cognoscamus, cuius ob causam tempestas hac magna evenit nobis.* Quoniam tempestas, quæ obtingit navigantibus, est res quædam naturalis & usitata, (merito

לחת משפט אמיתי ברכר הוה, ואולי שלא
הייה בחטא אחר מהם, והנורל יפל
ברכרו באחד מהם נתום לנמו ובנקוין
כפיו וכן אפרו כMRIASH שאמר ז עכן להושע יהושע ז' ב'
פה אתה מטיל נורלאת בניי וכן ביתי, אף
אני אטיל מROL בעך ובין פנהם על אחד
מכם הוא נופל, וכ"ה בנוון שלנו, אולי
שלא היה הסURA בחטאם או רם ומה להם
לנורל:

השאלה הרביעית במה שאמרו

המלחים ליוна, חנידה נא לנו באשר למי
הרעה הותה לנו מה מלاكتן וגוי. ויקשה
המאמר הוה מננים, מהם שכני נפל
הנורל על יוונה וירעו כי בשלו הטער הנורל
הוה, ולמה אם כן היו לשאול לו למי
הרעה הותה לנו, ומהם למה שאלו מה מלاكتן

quæritur) quomodo sors possit dare veram causam istius rei? fortassis ob nullius delictum (tempestas) existit. Sors tamen nihilominus caderet necessario in unum ex illis, (etiam in innocentem) qui haberet purum cor innocentesque manus (Genes. xx. 5.) Sic dicitur in Midrash) seu explicatione Allegorica, ad Josuæ vii. 5.) Dixit Achaz Iosuæ: Cur tu jacis fortis inter me & in eos, etiam ego jaciam inter te & Pinechias, in altitutinem [sane] vultum e det. Ita etiam contigere poterat in argumento, de quo nos disputationis. Fortassis non contigit procella ob peccatum humanum; quid E illis opus fuerat sorte?

Questio quarta(instituitur) ex verbis nautarum ad Jonam: Indica, quesumus, nobis, ob quem malum hocce nobis exortum est? Quodnam est opus tuum? Duria nobis videretur ratio haec loquendi variis modis. 1. Cum ceciderit in Ionam sors, cognove intque, quod ejus ob causam tempestas haec magna contigerit, cur denuo interrogavere eum: ob quem evenit nobis malum hocce? Secundo, cur interrogavere: quodnam est opus

ומאי תבא זמה ארץן ואי מוה עם אתה,
 שהרברים האלה אין אפשר שיתיבו הטערה,
 נס כי מאין תבא הוא מה ארץן. ומהם
 שתשובה יונה לא היה על פי השאלות,
 שהשניים עברו אני ואת ה' אלקינו
 השמיים אני ידא, ואין התשובה' הזאת
 מספקת לכל השאלות. ומהם למה אחריו.
 השאלות ותשונתם אמרו מה זאת עשית,
 כי ידעו האנשי', כי מלפני ה' הוא בורח
 כי הניד להם, ואם כנראה הניד להם
 מה צורך לשאול עליו פעם אחרת: ועוד
 כי לא השיב להם יונה על מה שאמרו מה
 זאת עשית. והוצרכו המלחים לשאול לו
 מה נעשה לך וישתוק הים מעליינו, ובכלל
 שכל הרברים האלה צריכין יישוב:

השאלה החמישית ברבי יונה,
 שאוני והטילוני אל הים, והיא כי בהיות יונת
 יודע מרות נפשו, כי מלפני ה' הוא בורח, ברוי
 שלא ללבת לנינה לקרוא את הקרייה ~~צעורה~~

tuum? Unde venis; Ex qua terra geno-
 teque es? Quomodo enim possibile, ut
 illa causarentur turbinem; Etiam quan-
 do (quæsiverunt;) unde venis? idem est,
 (ac dixerint:) Quænam est terra tua?
 Tertio, nec responsio Jone cohærebat
 interrogationibus. Respondit enim E-
 bræus sum, & Dominum Deum cœ-
 lorum revereor. Hæc n. responsio non
 sufficit omnibus quæstionibus. Quarto,
 Cur post interrogations & responses
 dixerant ei: Cur hoc fecisti? Nove-
 rant enim viri illi, quod a facie Domi-
 ni fugeret, quia hoc indicavit ipsis. Et
 si jam ante hoc illis indicaverat, cur
 rursus ab eo hoc exquisiverunt? Ulte-
 rius cum Jonas ipsis non responderit
 ad verba: cur hoc fecisti? Ideo coacti
 sunt nautæ rursus interrogare eum; quid
 faciemus tibi, ut quiescat nobis mare?
 In summa omnia hæc opus habent ex-
 plicatione.

Quæstio quinta eruitur ex
 verbis: tollue me, & proiicite me in mare.
 Cum sciret Jonas calamitatem suam,
 cum fugeret a facie Domini, ne pro-
 nuntiaret prophetiam, quam præcepe-
 rat

השפט יתנוין, ושעונתו ילכדיחו ולא יוכל
להנצל מידי ה"שי, למה זה לא עשה
תשובה מהטאו, והית לו להתחפל אל
הש", חטאתי וישראל העויה, אנכי אלך אל
גינהה ואעשה כרבנן, וידוע שאין דבר עומר
בפני התשובה ושינחם הש", וישוב מחרון
אפו, וכבר העירשו על זה רב החובל,
עם היומו שלא במתכוין, באמו' לו מה
LEN נורס קומ קרא אל אלקין, ואיך בחר
מחנק נפשו ושיטילו אל הים עומר
במרדו, יותר מלשוב בתשובה לפני אלקיו,
זהה פעל חכם ונביא קדוש ה', ומה夷עשה
מנשה ברשותו יותר מזה:

השאלה הששית כמה שאמր
הש", לדג ויקא את יונה אל היבש'. כי
כיוון שיונה החזיק במרדו ולא נכנע לפני
ה לשוב בתשובה לענין הלכת גינהה, לפה
וה שב ה' מחרון אפו וצוה את הרוג
להקיאו אל היבשה, האם פפני החפה

rat ei Benedictus, quod peccata ejus eum
 reprehenderent retinerentque, ut e manu
 Dei eripi non posset, cur non potius e-
 git pœnitentiam? Certe convenientius
 fuisset orare Deum, (dicereque:) *pecca-*
vi rectumque perverti. (Job. xxxi. 11. 27.)
 Ego ibo Niniven faciamque secundum
 mendatum tuum. Quid n. notius,
 quam omnia patere pœnitentiæ, Deum
 pœnitere mali, redireque ab ita sua?
 Jam quoque excitavit eum somno tor-
 pentem gubernator navis dicendo: Quid
 deest tibi, somno sopite? Surge & in-
 voca Deum tuum. Cur maluit perire
 proiicieque in mare adhuc hærens in re-
 bellione sua, quam pœnitentiam agere
 coram Deo suo? est hæc actio virti
 sapientis, prophetæ sancti? Quid fa-
 ceret Manasses, qui longe gravius pec-
 cavit?

Quæstio sexta movetur ex
 verbis Dei dicentis pisci, *ut evomeret Jon-*
nam in aridam. Cum Jonas perstaret in
 rebellione adversus Deum, nulla ratio-
 ne humilians se eoram eo, in obeunda
 legatione hac ad Ninivitas, cur nihil
 minus Deus, deposita ita præcepit pisci,
 ut evomeret eum in aridam? num mo-

tus

שהתפלל במעי הרגה, מה הועיל חפתחו
ביהותו מחזק בחתאו, והוא היה כטובל
ושרע ביריו, וביהותו כובש נבאותו היה חייב
מית' במעי הרגה, לא תנצל שם נס
דברי חפתחו, עור יש נהם מהקושי, כי
הנה אמר אשר נדרתי אשלהה, ולא מצאנו
לו נדר שיצרן לעיד לשלמו. והנני מפרש
הפסוקים באופן יותרו השאלות האלה כולם:

הכוונה הכלולית בנכואה הזאת

הייא, להורייע * שעצתה ה' לעולם תעמוד,

* וזכר אלקינו יקום לעולם, ושלךן היו הליילען א'

הנכאים מאמנים בנכאותיהם ומיעדרין ישע' מ' ח'

על העתידות, שיראו לרעתם באמת *

כי לא איש אל ייכזב, ושכבר קרה הלהה במדבר כ"ג

לפעשה מיוינה בן אמיתי, שצוהו הש"י ט

לתוכנא לא על עמו, כי אם על נינה

ראש מלכות אשור, ושיוינה לא רצה לכת

להונבא שמה, לפי שהוא יורע הרעות

והגליות שתיו עתידי' לעשות בשבטי ישראל,

ולכן כלחה גפשו שחכלה אומת אשור,

tus precatione ejus in ventre piscis hoc fecit? quid enim proderat ei precatio, qvum perfisteret in peccato, in quo velut immersus volutabatur. Et quoniam neglexit prophetiam suam obnoxius erat morti in ventre piscis, ut inde non liberaretur, etiam quamvis intervenisset supplicatio. Sunt etiam qui dubia movent (circa votum ejus) dicentis: *quod voti perfectam*, & tamen deprehenderunt eum votum suum non soluisse. Verum me interprete, solventur quæstiones omnes hoc modo.

Argumentum generale
 hujus prophetiæ est monstrare Consilium Dei in aeternum persistere. * *Verbum Domini nostri constare sibi perpetuo* * Propterea crediderunt ipsi prophetæ prophetiis suis, prædictis que futura, ut viderent alii juxta 8. mentem eorum verum esse: *Deum non esse hominem ut mentiatur*. * *Cujus rei Num. exemplum contigit ipsi Jonæ, cui præceperat Deus, ut prophetaret, non apud populum suum, sed in Ninive Regia Assyriæ.* Jonas a. noluit ire ad concionandum ibi, quod sciret multa mala captivitatesque imminere tribubus Istaël, propterea cum anxietate quadam meditatus est, ut perderentur Assyrii,

ונזינה ראש פלכוּתָה חַתְקָה עַד גַּלְמָה, וְלֹתָה
ברוח מלכת שפה, והשם אשר לו נתנו
עלילות, הפליל רוח טורה בים, עד שחוצרכו
המלחיכים להטיל את יונה הנפש החוטאת
אל חיים, ונאם שם לא חונח לו, כי
הרנה אשר כים שנלעו, טמרו כאישין עגנו,
עד שהוכרה יונה להחפלה אל ה', וחוניאו
שם ויהלן לעשות שליחותו, כי לא יפלא
טהשׁ" רבר, ודבל בידו, כחומר ביד הוציאר,
לכל אשר יהפוץ יטנו:

וַיֹּאמֶר דבר ה' אל יונה בן אמייתו ונו' *Quæst: Pro-
ma solutio.* עד ויראו המלחיכים ונו'. אמרו חכמים
אלל, שיטה בן אמיתי היה פשנת אשר,
שהוא היה בן האשה האלמנת שככללת
את אליו, זה הוא היה אשר מת שרה חי
אללו, אבל רבי יוחנן אמר שהיה פשנת
ובולון, כי הוא ניכא על ירעם בן יואש,
כמו שבתוכ נסגר מלכים *, כדבר ה' אלקינו
מלכי ב' יא'

ipsaque Ninive caput regni proflus corrueret, & ideo tantum refugit illuc iste Verum Deus, cuius providentia omnia reguntur, immisit mari tempestatem tantam, ut cogerentur nautæ Jonam tamquam peccatorem magnum projicere in mare. Verum ibi non diu remanerat Jonas, sed (statim) eum deglucierat piscis, qui custodierat ipsum tamquam pupillam oculi sui. (Deut 32. 10.) Usque dum precaretur Deum, qui eum inde eduxit ad obeundam legationem suam. Nihil n. Des impossibile est. (Jerem. 32. 17.) Omniaque in manu ejus, tamquam lutum in manu figuli, (Jerem. 18. 4.) inflectentis lutum, in omnes (formas) quascunque voluerit.

Et factum est verbum Domini ad Jonam filium Amitthai &c. ad: Et timuerunt nautæ. Dixerunt sapientes piz memoriae, Jonam filium Amitthai fuisse de tribu Ailler, filiumque viduae, quæ aluerat Eliam. & mortuum ab Elia vivificatum fuisse. Verum R. Jochanan, dixit eum fuisse de tribu Sebulon, & prophetaisse contra Jeroboam filium Joas, sicut Scriptum est Secundum verbum Iebræi Dei Istræ.

Q. n.
Solutio,
v. 1. 2.

2. Reg.
14. 15.

C. 2. lls

ישראל אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמיתי
 הנביא אשר מנת החפר, והמקו' הוה
 חלק זבולון היה, כמו שכתוב * שם יהושע י"ט י"ג
 נתה חפר. אמר רבי לוי יפה למדנו רבי
 יוחנן, אמו היתה מאשר ואביו מזבולון,
 שנ' * זבולון לחוף ים ישבו וירכטו עד בראשית מ"ט י"ג
 צדון, יין שיצא ממנה עד צידון היתה,
 וכתיב וירד יפו וימצא אניה באה תרשיש.
 הו' * והוא לחוף אניות. היה מה שם מ"ט י"ג
 שיחיה, הנה אלישע הנביא סמכו לנביא,
 ושלחו למשוח את יהוא בן נמי',
 ומפני שנטאמתו דבריו תмир, لكن נקרא
 בן אמיתי, ויצא לנו מזה שהוא היה
 במלכו' אפרים, קורם שהתריב סנהדריב
 את שומרון, ואחר שהתריבו אנשי אשׁר
 את שבט ראוּן ונגר וחציו שבת מנשה
 שהיו מעבר לירון, גם אחרי שנלו זבולון
 ונטהלי'. ואין ספק שהיו כל שאר השבטים
 הנשאי', יראים ופוחדים פמלן אשׁר,
 שיבוא על שומרון ויחריבה, כאשר עשה

lis, qui locutus est per servum suum Jonam filium
 Amithai prophetam quierat e Gatho - Che-
 peris. Locus a. hicce situs erat in ter-
 ra Sebulonis. Sicut scriptum est: ¶ Inde *Jos.*
 (transit antrorum, orientem versus,) Gutbam- 19. 13.
 Cheperis Pulchre. inquit R. Levi, nos
 docet R. Jochanan; Matrem (Icil.)
 ipius fuisse ex tribu Aser, & patrem
 ex tribu Sebulon. Sicut scriptum est † *Genes.*
 Et Sebulon ad portum marium habitabit &c. 49. 13.
 & latus ejus usque ad Sidon. (h. e.) la-
 tus inde se extendens Sidonem usque
 decurrit. Et scriptum est: Et descendis
 Japho, & invenit navem que ibat Tarsum.
 h. e. ut dicitur. ipse ad portum navium
 (Ic. habitabit.) Quicquid sit, Elisa
 creavit illum Prophetam. misitque ad
 ungendum Iehu filium Nimtcha. A-
 mitthai appellabatur, quod verba ejus
 semper vera essent (stabilirenturque).
 Hinc colligimus eum fuisse in regno
 Ephraim, antequam devastasset Senna-
 cherib Samariam, & postquam Assyrii
 devastassent Tribus Ruben, Gad, & dis-
 midiam Manassis, quae trans Iordanem
 erat, & postquam in captivitatem abdu-
 xi fuissent sebulon & Naphtali. Nec
 ullum est dubium, quin reliquæ tribus
 graviter metuerint adventum Regis Als
 syciæ 13.

לאחיהם שכבר גלה, ולהיות הפרח
 זהה בלב חנמיהם של ישראל, לכן
 משך בעניין יונה מה שמנארא נספור
 זהה, והוא שהשם יתנרכז צוה ליאנה
 שילך אל נינה העיר הנדולה, שם
 ישבו בסאות למלכי אשורי, והוא ראש
 מלכותם: ורבנן רבי אברה' בן עוזרא
 פשוט, עיר גדולה לאלקים, **שהיו אנשי**
גינה תמיד יראי אלקים מימים קרמוניים,
 רק עתה בימי יונה התחלו לעשות חטא
 בעניין השם יתנרכז, ולולי שהיו קומת
 לוה אנשים צודקים לא היה השם
 יתפרק מצואה לנכיאו להישרים, אבל זה
 אינו נכון ולא אמיתי בעניין, ופירוש עיר
 גדולה לאלקים יבואר אחר זה: ואין
 ראוי לפארש, וקרא עליה כי עלתה רעמת
 לפניו, שהיה זה עצם קריאה, אבל
 אמר שיקרא עליה, מה שנור השם מהחפה,
 אם לא ישובו כחשובה, כי זה כלו נכלל
 באוטו, וקרא עליה, והוא על יונן, קרא ישי' נ"א

syriæ in Samariam, deleturi eam pati
 modo, ac fecerat fratribus eorum jam
 captis deportatisque. Idem timor tenu-
 erat quoque sapientes Israëlitarum. Hinc
 dicitur de Jona, cuius res gestas ego
 libro hocce explico; quod videlicet (in
 eodem timore fuerit quum) præ-
 cepit ipsi Deus ingredi Niniven civi-
 tatem illam magnam, ubi erant throni
 Regum, h. s. sedes Regia. Verum R.
 Abraham Ben Estra vult. urbem ma-
 gnam Deo, (propterea dici,) quod
 essent Ninivitæ semper timentes Deum,
 etiam olim, & jam solum diebus Jonæ,
 cœpisse eos mala facere coram Deo Be-
 nedicto. Et nisi antea fuissent justi,
 non misisset Deus prophetam suum ad
 illos convertendos. Verum hæc expli-
 catio mihi non placet, nec verisimilis
 videtur. Aliam ego (ad verba) ur-
 bem magnam Deo, inferius allaturus ero.
 Nec verisimile est dicere (verba:) Fe-
 clama contra eam, quia ascendit malitia eo-
 rum coram me: constituisse argumentū con-
 cionis ejus; verum ea quæ respexerunt
 decretum perdendi eam nisi convertere-
 tur. totumque hoc complectitur voci-
 bus: clama ad eam. Quemadmodum Iſa.
 dicitur: † Clama ex gutture, nec cohibeto 58. n.
 (scil. indicare populo mee defectionem
 ejus

בגרון אל תחשון, שינויים ויפחידם,
 ושהיה זה לפי שעה רעתם לפני יתכרן,
 ולא יהיה זה להיווחו משליח נחים בהשגהתו
 העלוי' כמו בישראל, ולישראל ולחליל'
 מפניע, אלא מפני שהיה גור לפניהם להחריב
 את מלכות ישראל, שמרון ובנותיה מפנ'
 עוניותיהם על ידי אשור, ولكن היה משתדל
 יתכרן, להצל את אשור מהרעה המועתודה
 לבא עליהם, בעבור החמס אשר בכפיהם,
 כדי שניצל אשור מתקליה ויהיה כל' עמו
 של הקרוש ברוך הוא להחריב בו את
 ישראל, כמו שאמר † הוא אשור שבט שם י' ה'
 אפי' ונומר, ומפני זה רצה הקדוש
 ברוך הוא לישר את נינהו ראש מלכות
 אשור, וזה טעם שליחות יונה אל נינהו,
 לקרוא אליה כי עלתה רעתם לפני, לא
 פאהנת השם אותם וחשך בהם, אלא
 כריל הצללים מהרעה, כדי שייהיו מעותדים
 נפונים למושדי רג'ל של ישראל, וחותמת
 כוהה השאלה הא':
 ו

ejus,) nemp̄ ut eos increparet terroremq; incuteret. factumque est ideo, quod adscenderit malitia eorum coram Domino. Nec fecit hoc ideo Deus, quasi dignaretur Ninivitas sua providentia, eos extripiendo, liberandoque a malo, sicut Israēlitae. Verum quia decrevit mediatisbus Assyriis delere regnum Israēl Samariamque cum liberis suis ob iniquitates eorum, propterea tanta cum cura liberare voluit Deus Assyrios a malo hocce, alias eos ob peccata eorum invasuro: ut sic liberati interitu forent vas iræ Dei sancti, quo conficeret deleretque Israēlitae, sicut testatur † *V. 5.* *Ez. 10.*
Assur virga ira mea &c. Et hæc vera est causa, cur voluerit Deus converttere Ninnien, Caput totius Assyriæ. Et hæc est summa & argumentum iegationis Jonæ ad Ninivitas, comprehendentum verbis: *concionare ipsis, quia ascendit malitia eorum coram me.* (Quod ipsum fecit Deus,) non ex amore desiderioque eorum: verum liberari eos voluit ex malo hocce, ut essent idonei ad mutationes pedum Israēlitarum (Job. 12. 5.) h. e. Israēlitæ evertendos concilcandosque.) Et hoc modo soluta est quæstio prima.

והזה וונה הבין אמתת העני הוה , ולכן
 גמר בלבו שלא ללכט בנינהו , כדי שלא
 ינצלו אנשי אשר מhalbיה על ידו , כי
 אך תחיה הלבחו סנה להצעיל את בני
 אשר ולהברית את בני ישראל , ואפקה
 יכול ויראה ברעה אשר ימצא את עמו על
 ידי האשורים , ומפני זה ברת מלפני ה'
 כלומר שרצה לתרחק מארץ ישראל המכוננת
 לנבואה , בחשבו שאין הנבואה שורה
 בחוצה לארץ , ובחיותו בארץ טמאח מהוץ
 לארץDKrhosha , לא חחול עליי נבואה ,
 ולא מצוחו ללכת אל נינה ולא לקרוא
 בה את קרייה , כדי שלא יהיה הוא
 כלי ואמצעי בהצלת אויביו , ואם הש"י
 ירצה להציל בעצמו יעשה כרצו , אבל
 לא באמצעות יונה ועל ידו , זה חשוב
 שלוה כוונו חול' במה שאם' במקילת'
 על פסוק * ועוד נסף עליהם רנרים , זמיח' ל'ו ל' ב'
 שהוא נספר ירמיהו , אמרו ב'

Cumque Jonas jam probe in-
tellexisset veritatem hujus negotii, Qu. II.
Solutio.
v. 3.
firmiter statuit nolle adire Niniven,
ne Assyrii sua opera liberarentur ab
interitu. Quomodo enim ejus adven-
tus esset causa liberandorum Assyri-
orum, perdendorumque Israëlitarum?
(R.) Nonne prævidere poterat mala
illa, quæ illatui essent Assyrii populo
suo, hinc aufugere voluit a facie Do-
mini. h. e. procul discedere ex terra
Israël prophetæ alias idonea? nam co-
gitaverat, prophetæ locum non esse ex-
tra terram (Palæstinæ.) cum vero es-
set in terra immunda, extra terram
sanctam, prophetæ (donum) non pe-
nes ipsum amplius manere, nec præ-
cipere ipsi (Deum) adire Niniven ad
prophetiam hanc pronunciandam, ut
hoc pacto foret ipse instrumentum &
medium, quo liberarentur inimici eo-
rum. Si a. Deo alias placeret liberare
eos immediate, faceret ut vellet, non v.
(me) Jona auxiliante cooperanteque.
Verum ego, (inquit Abarbenel,) exi-
stimo hoc respexisse Rabbinos, p. me-
moriæ, dum dixerunt in Mechilta ad t.
Et adhuc addita sunt illis verba (multæ
D 2. ejus- Jer.
36. 32.

חם, א' תבע כבוד האב וכבוד הבן,
 וא' תבע כבוד האב ולא כבוד הבן, ד'
 וא' תבע כבוד הבן ולא כבוד האב,
 ירמיהו תבע כבוד האב וכבוד הבן, שנ'
 * נחנו פשענו ומרינו אתה לא סלחת, איכה ג' מ"ב
 לפ', נכפל' נבאותו, שנ' עוד נסוף עליה'
 רברוי. אליהו תבע כבוד האב ולא
 כבוד הבן, שנא' ♡ קנא קנאתי לה' מלכי' י"ט
 צבאות כי עזבו ישראל את ברית', מה
 נאם' שם, * ויאמ' ה' שוג לירון דמשק שם י"ט ט"
 ואת יהוא בן נמי חמשת למלך ואת
 אלישע בן שפט מאכל מוחלה חמשת לנבי'
 תחנן, מה ת"ל תחנן, אלא שאי אפשר בנבואתך
 יונה תבע כבוד הבן ולא תבע כבוד האב,
 מה נאמר בו, * ויהי דבר ה' אל יונה ב', בספ' פ"מ, ג' א'
 לומר ב', מדבר לו, ג' לא מדבר לו,
 וכפי מה שכירתי, אבע יונה כבוד הבן
 ולא כבוד האב, ברכחו מפני השט, כל'
 שלא לסת לישר את נינה, כי בחרשען' ה'
 לא חוקם, והאשורי' כרות יכרתון. ובן

ejusmodi.) Tres sunt: quorum primus
 quæsivit gloriam patris & filii. Secun-
 dus gloriam patris & non filii, tertius
 gloriam filii & non patris. Jeremias
 quæsivit gloriam Patris & filii, sicut di-
 citur: † Nos defecimus & rebellavimus, tu Lam. 3.
 non condonas. Propterea iterata est pro 42.
 phetia ejus, sicut dicitur † Et adhuc ad- l.c. Jer.
 dicta sunt illis verba (multa ejusmodi.) E-
 lias quæsivit gloriam patris & non fi-
 lii. Sicut dicitur: † Plane zelo affectus 1. Reg.
 sum pro Iehova Deo exercituum, eo quod 29. 10.
 dereliquerunt fædus tuum Israëlitæ. Verum
 quid subiicitur? * Et dixit Deus: Rever- l.c. 15.
 tere itinere tuo Damascum, & Iehu filium 16.
 Nimschi ungito in regem & Elisam filium
 Saphat Abel Mecholanum ungito in prophetam
 loco tuo. Quid n. (aliud) vult (voce)
 γηραν, quam: quia prophetia tua mihi
 non placet. Jonas quæsivit gloriam
 filii & non patris. Hinc dicitur de eo: * Et factum est Verbum Iehovæ ad Jonam altera
 vice. h. e. bis ipsi locutus est Dominus,
 non ter. Et quemadmodum jam de-
 claravi, quæsivit Jonas gloriam filii, &
 non patris, aufugiendo a facie Domini,
 ne iter ad convertendam Niniven. Ma-
 luit enim consilium Dei non stabiliri,
 Assyriosque funditus deleri. Et sic
 di-

אמרו במדרש, א"ר יונתן לא הילך יונה
 אלא לאבד את עצמו בים, שני'
 שאוני והטילוני אל הים, וכן את מוצא
 באבו' ובנכאי' שננתנו נפשם על ישראל,
 כמו שאם' במשה, ועתה אם חטא שמו' ל"ב ל"ב
 חטאתי' ואם אין מותני נא, ובדור מהו
 אומר, * ויאמר רוד אל ה' הנה אנבי שמואל ב' ב"ד
 חטאתי וגנו' תהי נא ירך כי ובבית אבי,
 הנה המאמרים האלה נולם עירון יגיחן
 אמתה מה שביארתי לוח ימיכם ג"כ ט"ש
 במקילה, שאמר יונה אלך חוזה לארץ,
 לפי שאין שכינה נגלית שם, למה לפי
 שהנוגים קרובין משובה הם, וכי שלא
 לחיבת את ישראל. משל לעבר
 שנרכח מרכו כהן, אמר אברות לי לבית
 הקברו' מקום שאין הרבה יכול ללבת
 אחריו, אמר לו רבנו יש לי עברים
 כמותן, לחוציאן משם, כן אמר יונה,
 אלך חוזה לארץ, שאין שכינה שורה

dicitur in Expositione Allegorica: Dixit R. Jochanan: non ivit Jonas nisi ad perendum se ipsum in mari. Nam dixit: tollite me & proiicite me in mare. Sic quoque deprehendes Patriarchas & Prophetas animam suam obtulisse pro Israëlitis. Moses dixit: † At-
 tamen nunc, an condonatus eris peccatum eorum. Nam si ita non est, dele me nunc
 (de libro tuo, quem scripsisti.) Quid
 dixit David? * Et dixit David ad Deum, 2. Sam.
 Ecce ego peccavi &c. Sit queso manus tua 24.17.
 contra me & domum patris mei. Nonne
 dicta hæc omnia satis superquætestantur
 indicantque vera esse, quæ a me alla-
 ta sunt. His quoque consentit Mechil-
 ta, dum dicit: Jonas ivit extra terram
 (Israël,) quod ibi nulla manifestaretur
 Dei præsentia, ne gens forte Assyrio-
 rum pænitentia foret vicina, Israëlitæ-
 que condemnarentur. Parabola de ser-
 vo (Conf. Raschium) qui au-
 fugit a Domino suo sacerdote huc
 merito trahi potest: fugiam, inquit, in
 cœmereria, quo Dominus meus me
 non potest insequi. cui respondit Do-
 minus: sunt mihi servi tui similes, quæ
 inde te educant. Sic quoque dixit Jo-
 nas: ibo extra terram (Sandam,) quod
 Divis

שם, אמר לו הקב"ה יש לי שלוחים
 כמותך, לשלוות אחריך ולהביאך משם,
 שנאמר וה' הטיל רוח סערה אל חיט,
 ומה טוב הטיב הרואכ' ע', לרייך כמה
 שלא אמר לביווח מפני ה', אלא מ לפני
 ה', לפי שפני ה', נאמר על ידיעתו והשגחתו,
 ואך יברוח יוניה מוה, וטלא כל הארץ
 כבודו, וכמו שאמר, * זאנח מפני אבראה, תלים קליט ו'
 אנטנס לפני ה', נאמר על הרבקות וחשות
 הנבואה, וכמו שאמר, * חי ה' אשר מלכ' א' י' ז' א'
 עמדתי לפניו, ז肯 נאמר בקון, פ' ויצא בראש ד' י' ז'
 קין לפני ה', שסלק ממנו השגחתו ורבוקו,
 כמו שאמר הוא על זה, פ' ומפני שם ד' י' ז'
 אסתור, והענין כיונה שהוא כינוי להשחית
 הכתנו לנבואה, כדי שימחק מעליו האור
 הנבואי, כמו שוכתני, וזה כדי שלא
 יצלוبني אישור אשר בנינה על ידו,
 לדעתו שמשם פ' יבא חושב על ה' נחום א' י' א'
 רעה יועץ בליעל על השבטים, ונוה
 הותורה השאלה ח' :

Divinitas ibi non habet. Verum ei respondit Deus Benedictus: sunt mihi legati tui similes, quos mittam ad reducendum te illinc. Sicut dicitur: Et Deus immisit tempestatem magnam in mare. Scire admodum observavit R. Aben Esca ex eo, quod non dicatur aufugisse מפני ה' מ לפני ה' de ante Dominum, quod פניו ה' facies Dei, dicatur de notitia & providentia ejus. Quomodo enim inde effugeret, cum esset terra plena gloria ejus, sicut (David) dicit: * Quo enim a facie tua aufugiam. Verum מפני ה' diciatur de prætentia & habitaculo prophetiae, Quemadmodum dicitur: † (Ut) vivit Jehovah Deus Israëlis, ante quem adsto. Sic quoque dicitur de Caino: † Et egressus est (Cain) מ לפני ה' a coram Domino, quia recesserat ab eo providentia ejus, ejusque præsentia. Dicitur enim de eodem † Et a facie tua abscondar. Quod autem ad Jonam attinet, ille intendit perdere dispositionem suam propheticam, & ut recederet a se lumen propheticum, & hoc ideo, ne liberarentur Assyrii, qui in Ninive erant, sua opera Nam hac ratione juxta mentem illius inde † Veniret cogitans contra Jehovahm malum, consultor nequam super tribus Israëlitarum. Hisce expedita est Quæstio secunda.

Ps. 134.
7.1. Reg.
17. 1.
Genes. 4
16.

1. 6. 14.

Nab. 1.
11.

עם מה שכתבתי בוח יתבואר

הסבה, למה נכתב הספר הזה מן נינוח
 בתוך כתבי הקודש, להיות שאין בו זכר
 לישראל, והוא כולם לאומות העולם,
 האם לא קרו לאומות אחרות אברון ומוט
 ושנויים מופלנים גדולים מזה, שלא
 נזכר ולא נכתבו בתוך ספרי הקודש, וגם
 שנאמר שנכתב להיות מוסר לישראל,
 שיזדרו לחשוכה אנשי נינה, היא באמת
 סבה תלושה מאר, כי בני ישראל לא
 יקחו מוסר ממצות התורה ודברי הנביאים,
 אך יקחו מעשה אנשי נינה, אף כי לא
 נזכר בכתב, שכנוינו הספר הហמות
 והפסלים ותועבות עבודתיה כי תמיד
 החזיקו נס נבל חזנותם, ומהו המוסר
 אם קשיקו ישראל מהם, אבל כפי עזה
 שכיארתי, נכתב ספר יונה בתוך כתבי הקודש,
 לא בבחין' נינה, כי אם בבחינת יונה
 ותוקף מסידתו, והנגש שנעשה עמו, זכר

Ex hisce quæ scripsi, clare patet *Solutio*
causa, cur historia hæc Ninivitica sit re- Qu. III.
lata inter reliqua hagiographa, cum nul-
la in ea fiat mentio Israëlis, solius
vero populi Ethnici. Nonne etiam
contigerant apud gentes alias devasta-
tiones, cædes & mutationes mirabiles
longe majores his, quarum nulla me-
moria mentioque injecta in sacris Bi-
bliis? Quod autem quidam dicunt de-
scriptam hanc esse, ut esset exemplum
documentumque Israëlitis, qui ad instar
Ninivitarum converterentur; id admo-
dum est debile & infirmum. Nam
si Israëlitæ non paterentur se admo-
neri ex præceptis legis prophetarumque,
quanto minus exemplo Ninivitarum,
præsertim cum de illis in hoc libro non
referatur, destruxisse aras suas, colles,
sculptilia abominandaque cultus Idolo-
latrici, quin potius his rebus jugiter ad-
dictos fuisse, etiam cum omni pœnitentia
sua. Quodnam itaqve exemplum
sic ab illis caperent Israelitæ. Verum
quemadmodum ante dixi scripta est
historia Jonæ in medio hagiographo-
rum, non propter Niniven, sed Jonam,
summamque pietatem ejus & miracu-
lum, quod cum ipso factum est, & ut

שנדע שדבר אלקינו יקום לעולם, ונינה
 הסכימו המספרים, שהיתה ראש מלכות
 אשור, ווינה רצה לבסוף לתריש, שהוא
 עיר הנקרה' היום בין הישמעאלים טו' ניס,
 אמר וירד יפו, לפי ארץ ישראל נבואה
 כלל הארץות. יפו הוא חוף הים היותר
 קרוב לארץ ישראל, ואמר הכתו' ויתן
 שכחה, להניד שעם היה מדורן העוגרים
 נים, שלא יתנו שכר העונחים, כי
 אם נציאתם טן האניה אל מקום
 החפין, חנה יונה ברוב תשוקתו בהליכה,
 פרע שכר העברתו בהכנתו בהן, פירושו
 בפרק רבי אליעורי וורך אנדרה, שהיתה
 וינה עשיר ונתן שכר כל האניה, כדי
 שייעבור בה הוא לבדו:

ובעבור שהיתה הליכתו שלא ברצון נבואה,
 הטיל השם רוח גדולה אל הים, ויהי טער
 גROL בים, ובונה ביאר הקטוב סכת סערת
 הים מה היא, כמו שביאר הפילוסוף,
 שכאשר יגש רוח גROL בים, להיות הוות

Sciamus verbum Dei nostri consistere in æternum. Et præterea , quod ad Niniven attinet, consentiunt in eo Historici, fuisse eam Regiam Assyriæ. Et Jonas voluit fugere Tarsum, urbem quam Ismaëlitæ hodie appellant Tunes. Postea dicitur *descendisse Japho*, quod videlicet terra Iſraël excelsior fuerit reliquis. Et Japho est portus maris terræ Iſraëlis proximus. Et dedit naulum: ad ostendendum , quamquam non sit consuetum navigantibus solvere nauolum, nisi post egressum ex nave in terram destinatam, Jonam solvisse mercedem quum ingrediebatur navem , quod flagraret nimio æstu maturandi iter suum. Sic quoque exponit R. Elieser. Respectu expositionis moralis (alioqui notamus) Jonam fuisse divitem, cum solverit totum nauolum, & hoc ideo , ut Iohannes transiret.

Et quod iter (Jonas) fieret non *v. 4.*
volente Deo, immisit Deus ventum magnum in mare, factaque est tempestas magna in mari: & hoc ipso clare docet quæ fuerit causa istius tempestatis. Sic docet Philolophus (Aristoteles causam tempestatis explicans;) Quando ventus vehementer mare ingreditur, tum quia est

בזולת מקומו, הוא מתעצם לצאה מתחת
 המים, נפי טבע קלותו, והמים נכנרו
 יתחקו על הרוח, זבזה תהיה הסערה,
 ויהיה א'ב אומרו וה' הטיל רוח גדולה
 אל הים, הוא ביאור הסבה, ואומרו ויהי
 סער נדול בים, הוא המטונב, ובאלו
 אמר שללא נכנס או הרוח בים בטבע
 מעצמו כי לא היה החוטן מוכן לזה, אבל
 האל ית', בהשנחותו הטילו שמה, ואז
 נעשתה הסערה. ואמנם אומרו והאניה
 חשכה להשבר, אפשר לפרש שאנשי
 האניה חשבו שתשבר האניה מרוב הסערה,
 כי נרמית להם כאלו היא משתבר, אבל
 מפני שהאניה לא תשבר בסערה בהיות'
 בים, אבל חטב עתהו כשהתברג' ^{ז'} הים
 עליה, ואמן' השבירה לא תהיה לאניה,
 כי' א' כשתגע הארץ או בסלע' אשר
 סביב הארץ, על בן אמרותי לפרש והאניה
 חשכה להשבר, שפחר' שמא חטב עים

est extra locum suum, omni vi nititur
erumpere, juxta naturalem levitatem
suam ex aquis. aquæ vero utpote gra-
viores (ut plurimum) præalent ven-
to; hinc oritur tempesta. Itaque di-
cendo: *Deum immisisse ventum magnum in*
mare, declarat (tempestatis) causam.
dicendo vero: *tempestatem magnam in*
mari ortam ipsum effectum (demon-
strat.) Jam non dicit ventum esse ex
se ipso, & naturaliter ingressum mare,
nam temporis ratio hoc non ferebat:
Verum Deo (peculiariter) providente
ortam esse hanc tempestatem.

Fortassis cum navis dicitur, cogi-
tasse quod frangeretur, exponi potest de
nautis, quod illi cogitaverint navem
fractum iri, ob vim tempestatis, nam
ipsis videbatur quasi frangi. Verum
quia tempestatis vi non frangitur navis,
quamdiu existit in mari, potius vero
demergitur, cum maris fluctus elevati ei
præalent (mari videlicet exstiente)
Itaque vocabulum frangi de navi dici
non potest, nisi cum alliditur terræ, aut
scopulis terræ vicinis. Propterea dico
ego explicandas esse (voces:) Et. naris
cogitarit frangi (hoc modo:) scilicet ti-
muuisse nautas ne demergeretur in mare
ob

בשאון גליו, ולא ימלטו האנשי' אשר בה,
ולכן היהת האניה, ר"ל אנשי' מחשבת
ומשדרלת להטוט האניה אל הארץ, כי
שתשבר שם, באופן שימלטו האנשים
שנתוכה בהיותם קורנים לארץ, כי אכן
כחוט המלחים והיתה כל מחשבת' שתשבר
האני', לפי שכאשר תשריר יהיה קרוב
לארץ, יימלטו האנשי' שבה נקרוב, אבל
מן לפני שהאל ית' הטייל רוח גROLAH
היבשה אל הים, لكن לא יכולו המלחים
להшиб האניה אל היבשה להסביר שם,
כי היה הרוח בא משם, ורוחה אותה
כלפי הים:

ויראו המלחים וצעקו איש אל אלקיו
נו' עד ומן ה' דג גROLAH. סiffer הכתוב
שהמלחתי' ביראתם טן הסערה, צעקי
וקראו איש אל אלקיו, שהוא ההשתRELות
הראשון שיעשו בני ארם ממן הסערה,
ונאשר ראו שלא הועיל, עשו השתרלות שני
בהרנה, והוא שהשליכו הכלים אשר באניה
אל הים, נאלו תאמר היבשות וסחורות וכל

ob strepitum fluctuum, illique non eriperentur: propterea cogitavit navis, h. e. turba nautarum, operamque dedit adducere navem ad terram, ut ibi rumperetur, & illi hoc pacto vicini teræ liberarentur: propterea elegerunt nautæ hoc consilium, constanterque cogitarunt quod navis frangeretur, ideo ut cum frangeretur, non esset procul a terra, (ubi) servarentur nautæ. Verum quia Deus immisit tempestatem magnam ex arida in mare, non potuerunt nautæ reducere navem in aridam, ut ibi rumperetur, nam inde ventus flabat, impellens eam ulterius in mare.

*Et timuerunt nautæ & clamaverunt v. 5.6.
quisque ad Deum suum &c. usque ad (verba:)*
*Et preparavit Deus pescem magnum. Dicit
hic scriptura nautas præ timore tempe-
statis clamasse vociferatosque fuisse pro
se quemque ad Deum suum. Quæ est
prima cura ac sollicitudo quam capes-
sere homines solent a procella oppressi.
Quum clamore se non proficere vi-
derunt, alteram curam esse voluerunt
in ejiciendis in mare vasorum, ut pote-
cistarum, mercium, aliorumque gra-
viorum (oneribus,) ut navis alleva-*

חֲרָנִים הַכְּנָרִים , כְּדֵי שַׁתַּקֵּל הַסְּפִינָה ,
 וְתַעַלֶּה עַל מֵי הַיָּם וְלֹא חַטְבֵּעַ בְּתוּכוֹ .
 וְאָמַן יְוָנָה יָרַד אֶל יַרְכַּת הַסְּפִינָה , רַל
 אֶל אָחָח מִירְכַּתְּיָה , וַיַּשְׁכַּב וַיַּרְדֵּם , וַיֹּאמֶר
 הַכְּתוּב זֶה , לְהַגֵּיד שְׁהַמְּלָחִים צַעֲקוּ אִישׁ
 אֶל אֶלְקַיּוֹ , אֶבְלֵי יוֹנָה לֹא צַעֲקֵא אֶל
 הַשֵּׁם , כִּי בּוֹשׁ וְגַלְמָס מְהֻרִים פְּנֵיו
 אֶלְיוֹ , וַיַּשְׁכַּב וַיַּרְדֵּם , בְּחַשְׁבּוֹ שְׁם יָמוֹת ,
 בְּשַׁחַשִּׁנָה אֶחָת מְשֻׁשִׁים מְהֻמּוֹת , וְלֹכֶن
 הַכִּין עַצְמוֹ אֲלֵיהֶה , עַד שְׁמַפְנֵי זֶה קָרָא
 אֶלְיוֹ רַב הַחוּבֵל , וַיֹּאמֶר לוֹ מָה לְךָ נָרוּם
 קָוֵם קָרָא אֶל אֶלְקַיּוֹ , וַרְבֵּה הַחוּבֵל הָא
 הַמְנַהֵג הַסְּפִינָה , וְכַאֲלֹו אָמֶר לַיְוָנָה
 הַלֹּא תַּرְאָה כִּי עַת רַעַה הִיא וּבְסִכְנָה
 גְדוּלָה אֲנַחֲנוּ עַוְתָדִי , וְאֵיךְ לֹא תַּרְגִּישׁ
 כֵּה , אֵם תָּמַרְ שָׁאַנְקַ יְוָדֵעַ מָה
 לְעַשׂוֹת כְּמַלְחִים , קָוֵם קָרָא אֶל
 אֶלְקַיּוֹ , וְחַדֵּעַ לְעַשׂוֹת , וּלְפִי שָׁהַם
 לֹא יְוָדוֹ שָׁיהִיה אֶלְקַיּוֹ שֶׁל יוֹנָה גְדוּלָה

ta in summis undis ferretur, nec de-
 mergeretur. Porro Jonas descendit ad
 latera navis: h. e. ad alterutrum. Et
 ivit cubitum somnoque sopitus est: quæ ideo
 commemorat scriptura, scilicet ut re-
 ferat nautas singulos Deum quemque
 suum inclamassem, Jonam vero verum
 Deum non invocasse, quippe pudore
 & verecundia præpeditum, ut ne fa-
 ciem suam ad illum attollere posset.
 alto itaque somno interea se dedit,
 quia cogitavit se in eo loco moriturum.
 quod videlicet sopor sit una ex 60 spe-
 ciebus mortis, ad quam se jam com-
 posuerat: usque dum ob hoc ipsum il-
 lum excitaret gubernator navis dicen-
 do: *Quid tibi deest, somno sopite? Sur-
 ge clama ad Deum tuum.* Magnus
 Gubernator est ille qui regit totam
 navem. Quasi dixisset Jonæ: Non
 ne vides tempestatem nobis esse ad-
 versam, nosque in maximo versari pa-
 riculo? E quo ne tandem modo hoc
 ipsum non sentis? si regesseris ignora-
 re te, quid factò opus sit, quemad-
 modum reliqui nautæ: at surge tamen
 & invoca Deum tuum, quod haud
 dubie facere nosti. Et quoniam illi

מכל אלהיהם, וכן אמרו אולי יעתשת
האלק', לנו ולא נאבד, ר"ל עם היות
שאין כח באלהינו להצילנו, אולי
שבהתקבר אלקי של יונה עמהם, בהיותם
כולם מחונרים יוכלו להציל, ולו לא
אמרו יעתשת אלקין, אלא יעתשת האלקים,
ר"ל אלקיו ואלהיהם כולם יחד. ומלה
יעתשת, תרגמו יונתן מלשון רחמים,
והרדך פ', מלשון רצון, כמו אמרו
עתונותו, ר"ל יתרצה האלקים לנו ולא
נאבד, כי על קיבוץ האלוחות א' בלשון
יתדר יעתשת:

ובאשר ראו המלחים שלא הועילה
חפלתם וציקת', ולא נ"ג והקל האניה
ב hasilיכ' הבלתי ליט', חשבו מחשבו'
שהיה דבר זה מושגח מאת האלקים.
ושבעון א' מרכז היה' הסערה היה' אין ראי'
שיחסוב אדם שהשליכו המלחים את יונה
לים בהתנהלו וחופה, כי הם עשו נפיונות'

neutquam hoc agnolcebant, Jonæ Deum esse majorem omnibus Dñis eorum, dixerunt: forte **הָלֹהִים נָשָׁעַת** nobis, ut non pereamus. h. e. si dii nostri non possunt nos liberare, fortassis si conjungitur Deus Jonæ cum illis, junctis viribus nos servare poterunt, & propterea non dixerunt **חָנָנָה אֱלֹקֶן** placabitur Deus tuus: sed **הָלֹהִים נָשָׁעַת**: placabuntur Dñi. Vult dicere: Deus ejus & dii eorum omnes simul. Vocem **נָשָׁעַת** exponit Targumista Jonathan, per **רְחָמִים miserent.** David Kimchi vero, per **רְצֵון placari.** quemadmodum † *Pereunt cogitationes ejus.* Vult *Ps. 146.* dicere fortassis placabitur nobis Deus 7. ne pereamus. Quippe de collecta minimum turba illud singulare **נָשָׁעַת** usurpant.

Cumque vidissent nautæ, preces 7. suas clamoresque nihil juvare, navemque ejectis mercibus non levati, in eam cogitationem devenerunt, hoc ita divinitus esse provisum destinatumque, videlicet ob iniquitatem unius eorum, tempestatem hanc esse exortam. Cogitare enim non est contentaneum ejusdem esse Jonam a nautis perturbatis trepidantibusque. Nam experimentis

להוכחת שלא הייתה הסערה ההייא טבעית,
 ב' א' ברוך השגחה . הנסיך והטענה
 האשונה היא מה שאמיר בפרק ר'א , שהו
 רואים אניות אחריו עוכרו' ושבות בשלום
 בשתייה , והאניה שלחם בסערה רביה ,
 וכן הסקינה רעתם שביעון אחר מלחם
 היה הרבר , או אוליגו נור השם או המערצת
 העלונית , שימות האיש ההוא באותה
 שעיה , ובגלו' ובכנתו היהה הסערה ההיא ,
 ואם היה הדבר כן מוטב שימות האיש
 ההוא , אחרי שמכונן ונגור היה למות איזו ,
 ולא ימותו שאר אנשי האניה עמו . ואין
 ראוי לחשוב שמה שאמרו שראו' אניות
 עוכרות ושבות הוא דラン דרש , כי הגנה
 הפסוקים מעידים עליו , אם מה
 שאמר ויהי סער גדול בים והאניה חשבה
 להשבר , רוצה לומר האניה הירעה אשר בה
 יונת היא אשר חשבה להשבר , לא שאיר
 האניות , ואם במאמר המלחים שאמרו ,

tis (duobus) factis , cognoverunt hanc tempestatem non fuisse naturalem , sed supernaturalem . Primum (facile evincitur) ex Pitke R. Elieler dicentis : vidisse eos naves alias prætereuntes & redeuntes in tranquillitate summa : navem vero suam conficitantem cum violentia venti maxima . Hinc unanimi consensu argumentati sunt unum eorum improbitate sua hujus rei existisse causam , aut fortassis Deo , aut providentiæ cœlesti visum , virum illum ista hora esse moritum ejusque ob causam tempestatem illam ortam esse . Et si res ita comparata esset , præstare sane ut nunc moriatur vir ille , postquam fatis ita ordinantibus morti destinatus est ; quam ut una cum ipso reliqui qui in navi sunt moriantur . Nulla ratione cogitandum est , ea quæ loco cit . afferuntur de navibus transuentibus & redeunibus dici Allegorice ; Ecce ipsi versus (Biblici) clare loquuntur de ipsa (navi Jonæ ,) scil . Et fuit tempeſtas magna in mari : & navis cogitavit frangi : h . e . navis ipsa notissima , in qua Jonas fuit , cogitavit frangi , non vero reliquæ naves : Nonne clare quoque hinc evincitur ex sermone nau-

ונדרעה בשלמי הרעה הזאת לנו, רוץ' לומר
 לנו ולא לשאר האניות, יונה גם כן
 אמר, כי יודע אני כי בשלוי הסער הנדול
 הזה עליכם, רוץ' לומר עליכם ולא
 על אניות אחרות. הנסיך השנית הוא שלא
 עשו הגורל פעם אחד בלבד, כי אולי
 מקרה הוא, אבל עשו פעמים רבות
 גורלות וממנים מתחלפים מהם, וחמיד
 בכל אחד מהם נפל הגורל על יונה.
 וכאשר ראו השנות הרבר פעמים, האמינו
 כי נכון הרבר מעם האלקים, ושאינו
 במקרה. גם לזה יש סמן בכך שאמרו
 לנו ונפלו גורלות, ואמר ויפלו גורלות, כי
 הנה הגורל יאמר על האחד, כמו * אין במדבר כ"ז
 בגורל יחלק הארץ, על פי הגורל, אמן נ"ה, נ"ו
 גורלות הוא נאמר באמת על רבוי והשנות
 מני הגרלות, שכחכמתם ירעו שבחיק
 יוטל את הגורל ומה' כל משפטו, הנה
 התבкар שהמלחי לא עשו הרבר בנהלה,

tarum: ut cognoscamus, ob quem malum
 hoc nobis. h. e. nobis (solis,) & non
 reliquis navibus. Jonas idem (confir-
 mavit:) Scio ego, inquit, quod propter me
 tempesta, hac orta sit vobis. h.e. vobis solis,
 & non reliquis navibus. Posterius expe-
 rimentum (cernitur ex eo,) quod non se-
 mel sortes jecerint, quod accidentarium
 & fortuitum fortassis esset: Verum sæ-
 pius imo diversa quoque sortium gene-
 ra usurparunt, & semper tamen in sin-
 gulis illarum sortes cecidit super Jonam.
 Et quando viderunt iterationem hujus
 rei singulis vicibus, crediderant con-
 stanter hoc negotium cœlitus directum
 fuisse, minimeque forte fortuna. Et hoc
 quoque probat scriptura, cum dicit (in
 plurali:) Agite jaciamus גורלו sortes; &
 rursum: & jecerunt, גורלו sortes. Nam si
 נול (in singulari numero) dicitur de una
 (sorte unaque specie sortis) ut: † Verun-
 ramen גורל (per sortem) dividitor terra &c. Num:
 16. 55.
 פִי הנורל עלי per sortem (scilicet dividitor
 possellio ejus) &c. certe גורלו (in plu-
 rali) dicitur recte de iteratione varia-
 teque sortium. Proinde (cum viderunt
 hautæ) coincidere omnes hasce (sortes)
 in Jonam, facile cognoverunt: † In gre-
 miūm conjici quidem sortem, verum totam ejus
 rationem (seu determinationem) a Deo esse.

כ"א כהכם' ורעתו, והותורה בונה השאלת חנוך

וחמלחים לא לcko מיד את יונה ולא
הטילו אל הים בענור אותם הנורול',
אבל עשו עוד חקירה שלישית מפולגה,
כי חששו אולי נפל הנורול' במקרה על
יונה בכל זאת הפעם, ולכן שאלו
מןנו אחרי הנורולות, הגירה נא לנו באשר
למי הרעה הייתה לנו, ופי' הפסיק זהה
אצליו הוא כי מב' פנים. האחד ששאלו
מןנו אם היה לו חטא משפט מות,
האם היה כפי איקות החטא או כפי
מעלת מי שחתא בנהרו, וזה הגירה נא
לנו באשר למי הרעה הייתה לנו, רוצה
לומר הגירה לנו באשר ר' ל' במא
היה החטא, והגירה לנו נ' ב' למי חטא,
שכשבתו הרעה הייתה לנו, וזהה לפוי
זה המלות שתים, באשר ולמי,
שהכוונה בהם שתי השאלות, ואינם

Hinc clare cernitur nautas non temere
& festinanter versatos in hoc negotio,
sed sapienter atque meditare. Hisce
solvimus explicavimusque quæstionem
tertiam.

Porro nautæ, non statim for- *Sol. Qa.*
tium iudiciis obsecuti Jonam aggredi IV.v.8.
Sunt ut ejicerent in mare, verum insu-
per tertium quoddam examen a prio-
ribus diversum instituerunt. Nam co-
gitaverunt: fortassis fortuito in Jo-
nam incidit fors, singulis illis vicibus?
Itaque post fortilegium interrogaverunt
illum: *Indica nunc nobis, ob quem malum
hocce existuit nobis?* Ego autem interpretabor
hunc versu alterutra ex(seq.)z.rationibus.

Prima ratio hæc est, quod videli-
cer interrogaverint, num peccatum a
liquod mortale commiserit & numque
tale extiterit ratione qualitatis peccati,
aut dignitatis personæ, adversus quam
peccaverit. Itaque (*inquiunt*) *indica no-*
bis ob quod, & ob quem malum hocce ortum
est nobis? Volunt dicere: *indica nobis*
בַאֲשֶׁר, *h. e. Quia in re peccasti?* *indica*
quoque nobis לְפָנֵי *adversus quem peccasti,*
cujus causa hoc malum nobis evenit? in-
tenduntque duabus hisce vocibus, בַאֲשֶׁר לְפָנֵי
duo exquirere, minime vero existiman-

במליה אחות שלמי, כמו שחשב הורד"ק,
 וכבר ראייתי בפירוש ר"ש שנטה לפיו
 הווח, וכחוב למי חטאת שבעכשו באחת
 הרעה הזאת לנו. וביארו עור עניין
 שאלתם, באמורם מה מלאכתך וגנו' ג
 ר"ל האם מלאכתך יש בה עון פלילי,
 כאלו תאמר בזה לע"ז ועליה נתחייבת
 פיטה לפני האלקים, ומאין תבא, ר"ל
 האם באט מהויר' רשי', שרכבת'ת
 פוקר עונתייהם עלייך, וחני אלו
 נכללים בשאלת באשר, כלום' במה
 חטאת אתה או אבותיך. עוד זכרו
 שתי שאלות אחרות נכללות במ"ש למי
 הרעה הזאת לנו, והם מה ארץ
 ואי מונה עם אחת, ר"ל האם
 חטאת כנגר הארץ, כנון בביטול
 שפטות יוובלות, או אם חטאת כנגר

dum est (ambas) illas non plus vale-
re quam unicam כָּלֵלִי, ut putat R.
David Kimchi. Idem quoque vidi in
Ratchio, qui ad hanc commentationem
inclinat scribendo: Contra quem pec-
catti, quod ejus ob causam malum
hocce nobis evenerit? Declarant quo-
que scopum questionum suarum dicen-
do: Quodnam est opus tuum? &c.
volunt dicere: num in illo opere tuo
est aliqua iniurias forensis, (seu quæ
ad judicem pertinet?) fortassis sacer-
dos es idolatriæ (seu idololatra es?)
ob quam reus es mortis coram Deo.
Unde venisti? num venisti ab injustis &
peccatoribus parentibus, quorum ini-
quitates vindicat in te Deus? Quæ
duo continentur questione בָּאשֶׁר, qua-
si dicerent: Quid peccasti tu, aut pa-
rentes tui? Porro afferuntur duæ aliæ
questiones quæ includuntur verbis לְמַי
ob quem malum hocce evenit nobis? scili-
cet: Quænam est terra tua? ex quo populo
es? Volunt dicere: num peccasti respe-
ctu ipsius terræ, intermittendo videl.
annos sabbaticos & Jubilæos? aut
numquid adversus populum tuum de-
liquisti?

Et

ולפי שבָּלֶה השאלות נכללות
 ביריעת איקות החטא, וכנגד מי החטא,
 لكن השיב יונה לשתיין באומרו, עברי
 אני ואות ה' אלקינו השםיהם אני ירא,
 ר"ל מה ששאלתם פשעי וחטאתי, אם
 היה כנגד הארץ או כנגד עמי, שבעבו'
 זה נתחיכתני מית', ולמי חטאתי,
 דעו נא וראו כי עברי אני, ואין
 הכוונה בלבד שהיתה הארץ העבריים,
 אלא שהייתה עבריין ועובד על מצות במדבר י"דמ"ה
 אלהיו, מלשון * לטה אתם עונרים
 את פי ה', ובזה ביאר להם איקות
 החטא, וכנגד מה ששאלוהו למי חטא,
 השיבם ואת ה' אלקינו השםיהם אני
 ירא, כלומר אין לכם לשאול על
 ארצי ועל עמי, כי אני לא חטאתי
 להם, אבל ירא אני השם שאליהם
 חטאתי בלבך, ובזה אני נלכדר, כי
 עברי אני, שעברתי על מצותו ועל
 נבואתי, ואת ה' אלקינו השםיהם אני

Et quia omnes hæ quæstiones
inquirunt in qualitatem peccati, & per-
sonæ contra quam peccatum est: Re-
spondit Jonas ad ambo illa, dicendo:
נָבָי sum ego, & Deus cœlestes ego sum:
quasi diceret: quid vos inquiritis in
iniquitatem & peccatum meum, fuerit-
ne respectu terræ, aut populi mei adeo
ut propter hoc reus fuerim ego mor-
tis? & contra quem peccaverim? Ita-
que scitore & cognoscite, quod sim e-
go *נָבָי transgressor.* (Notandum e-
nīm probe) non tam voluisse nostrum
Jonam innuere, fuisse le ex terra Ebræ-
orum, quam transgressor transgre-
dientem præcepta Dei sui. Sic *נָבָי* u-
surparur * Cur vos *שׁוֹבְדִים* (transgredi-
mini) præcepta Domini? Et hoc ipso de-
claravit ipsis qualitatem peccati sui. Et
ad quæstionem: Contra quem peccasti?
Respondit ipsis: *Ei Dominum Deum cœ-*
lestes ego revereor. h. e. Nihil est quod
inquiratis in terram populumque me-
um, nam illis non peccavi, (& per
consequens eos non metuo:) Verum
ego timeo Deum, cui soli peccavi, &
ob hoc jam comprehendor. Nam trans-
gressor sum ego, qui transgressus sum
præcepta ejus, & prophetiam meam.
Ego

ירא, שחתתאי לפניו, ואין הרבר תלוי
במערכת השמים, כי אם נאלה
שהוא עליהם, והוא אשר עשה את
הים, ההורן וסוער עליהם, ואת היבשה
שלא נוכל להתקרכ באליה:

וזה פן השני מהפירוש הוא שהמלכים
שאלו באשר למי הרעה הזאת לנו, ר"ל אם
הרעה הזאת היא מפאת המערכת והגורה
השמי, שכפי מולדתו ח'יבה שיטבע
בם, או הוא מפאת ההשגחה האלקית,
ובדי לבאר זה יותר, שאלו עוד מה
מלךך ומאין תבא, ואינם ד' שאלות
כמו שיראה מפשט בכתב, אבל רצוי
באומין מה מלاكت, מה המלאכת
והמעשה אשר עשית, שבעבורם נתחביבת
בעונש כך, ולא שאלוי על המלאכת
אם היה מלاكت רמות או חטא,
אבל מה מלاكت הוא שאלות על
המעשה והפועל שעשה שבעבורי נתחביב

Ego itaque Deum Cœlestem timeo
quia illum offendere. Minime itaque
dependet hæc res ab al qua dispositio-
ne, quam (vos fortassis suspicamini)
cœlos cauſari, sed ab ipso Deo, qui
longe est supra cœlos, ille fecit mare,
quod fluctuat & æstuat nostram ob-
caulam, ipsamque aridam, ad quam acce-
dere (nupc) non possumus.

Secundum rationem (quoq;
affero ex eadem) nautarum quæſtione:
בַּאֲשֶׁר לִמְךָ malum hoc congit nobis ? Vo-
lunt inquirere : provenerit ne malum
hocce ex dispositione, vel influxu ali-
quo astrorum , quo mediante destinata-
tum effet juxta nativitatem ejus, ut ma-
ri immergeretur ? An ex peculiari pro-
videntia divina ? & ut hoc felicius ex-
plorarent, quæſiverunt ulterius : *Quodnam*
est opus tuum ? & *unde venis ?* Proinde nō sunt
quatvor quæſtiones (distinctæ), ut ipso
lensus literalis videtur innuere. Verū ver-
bis : מַה מְלֹא חَّנָן, volunt dicere :) quodnam
est opus tuum quod fecisti ? ob quod
obnoxius reddereris tantæ pœnæ. Nul-
la vero ratione quæſiverunt, an opus,
ipsius fuerit fraudulentum & peccato ob-
noxium. Verum זָהָס : מַה מְלֹא חַנָּן volue-
runt querere : quid maxime egerit aut

למות, ומאלן אמרו אם תאמר שאתה
 לא עשית שום חטא יהיה אם אין
 תלוי נאחים, אם מטבח ארץ ומולה,
 ואם נרשעת עמן היושב בה, והוא
 ט"ש מה ארץ ואיך מוה עם אתה,
 שבעכשו נמחיבת לך, הנה אם כן
 חיו השלו^א בכלל שתים, רוצה לומר
 מה מלאכתך, והיא השאלה על מעשהו
 הפרט שכך חביב, והשני, ומאין תבא,
 שכוללת הארץ או העם שבאו מכם
 אם במללה הרע וברשעם הייתה
 הצורה הזאת, ועל כן השיבם יונה,
 אם לעניין המלאכה והמעשה שעשה
 שבעכשו היה גדורין שם, עברו אנכי
 ונומר, רוצה לומר אין הדבר תלוי
 בארץ ולא געם, כי עברי אני
 בארץ העברים ידועה אצלם ארץ
 שובה, והעם היושב בה נשוא עזן,
 והעכריים חולכים ושבים ניכר

patraverit, ut reus redderetur mor-
 tis Quasi dicerent: si tu regesseris te
 nihil quicquam iniqui commisisti,
 penderbit nihilominus culpa ex aliis,
 aut ex natura terræ, & astrorum (in-
 fluxu,) aut ex populi tui iniquitate,
 qui eam inhabitat. hinc dicunt: *Qua-*
nam est terra tua? *Ex quo populo es?* quod
 tantæ pœnæ obnoxius reddaris: *Ecce*
 hac ratione, duæ solum erunt quæstio-
 nes generales, (I.) scil. *Quodnā est opus tuum?*
 qua exquiritur ejus actio in specie, quæ
 meruerit tantam pœnam. 2. *Unde ve-*
ni? quæ respicit terram, aut conterra-
 neos ejus, a quibus venerit, num vide-
 licet astia minus ipsis fuerint propitia,
 aut num aliquid deliquerint, cuius in-
 titu exstiterit hocce malum? propterea
 respondit ipsis Jonas: si propter opus, vel
 facinus quoddam commissum (existi-
 matis meam gentem) esse in reatu:
 (scitote) me esse Ebræum &c., h. e.
 hoc ipsum non esse terræ nec genti
 (meæ) imputandum, quia sum Ebræ-
 us, & erra ipsa Ebræorum vobis est
 notissima ob probitatem suam, populo-
 que eam inhabitanti remissa esse pec-
 cata (seu populum esse justum.) Cer-
 nitis ipsis oculis hisce vestris) Ebræos

צורה, אבל את זה אלקי השמים
 אני ירא, שמכון שבתו השנהה,
 ומפתחת השגחתו בא כל זה, לא מפתחת
 מערכת השמי', וידא אנקו אותו כי לו
 לברו חטאתי, והוא אשר עשה את
 הים ואת היבשה והכל בידו כחומר
 ביד היוצר, ובזה ביאר להםnasar
 למי הרעה חזאת להם, שחי' בחמתאו
 של עוניה וזהיא המלאכ' והמעש' שעש'
 ואו הנגיד להם עניין החטא ובריחתו
 מלפני ה'.

והנה המלחים יראו יראה גדולה
 בראות שהיתה סבתם צרם גROLה מנשווא,
 ושאלו עוד ליוונה מה זאת עשית,
 ואני שאלתך לבר אבל היא הפלגה,
 kaoomer, אין עשית דבר כזה למרור
 את פי ה' ולברוח טפנוי, יהיה מה

transentes & redeuntes in mari hocce
absque ullo periculo & molestia. Ve-
rum ego Dominum Deum cœlorum timeo,
qui prospexit ex loco habitationis suæ,
[h. e. peculiari providentia me aspe-
xit.) Itaque omne hoc evénit (nobis)
ex providentia divina, non vero ex in-
fluxu astrorum. Ego, (inquam,) ti-
meo ipsum, quoniam ipsi soli peccavi.
Et ipse est, qui fecit mare & aridam,
omniaque in ejus sunt manu, ut lutum
in manus figuli. Atque sic clare satisfe-
cit (quæstioni) eorum כִּי מְאֹד ma-
lum hocce ipsis evenerit, indicando com-
missile se peccatum, quod intellegit per
opus quod fecerat. Indicavit quoque
ipsis in specie qualitatem peccati, vi-
delicet fugam a facie Dei.

Porro nautæ præ multo metu
[nescientes quid facerent, præcipue
cem viderent Jonam] ipsis adferre
graviora mala, quam ut ea tolerare
possent; ulterius eum interrogaverunt:
תַּשְׁעַת תָּאֵן מֶה, quæ verba non nude in-
terrogant, sed ulterius quid volunt. quasi
dicerent: Cur et quomodo committere
tam insanum potueras, ut repugnans
mandatis Dei, aufuges ab eo? (hoc
sane admiramus.) Eodemque modo se
habent

זה עשיית, כטאמר לבן ליעקב ♦ מה בראשי ל"בכ"ז
 זאת עשית והגנווב את לבבי, כמתהימה
 לא בשואל עליו, כי כבר ידעו האנשים
 כי מלפני ה' הוא ברוח כי הניד
 להם זה. והנה נתיחי בפירוש הפסוק
 הזה מדרבי המפרשים, **שהיה יונה**
 משבח עצמו **שהיה ירא את ה'**, וכל
 יגיעו לא ימצאו לו עון אשר חטא
 לא במלאתו ולא בטעונו, וכבר
 יורה על אמתת מה שפירשתי בפירוש
 הראשון, אומרו ויראו האנשים יראה
 גדולה ויאמרו אליו מה זאת עשיית,
 כי ידעו האנשים כי מלפני ה' הוא
 ברוח כי הניד להם, ומתי הניד
 להם, אלא שהוא בכח אמרו עברי אני
 ואת ה' אלקי השמים אני ירא כפי כל
 אחד מהפירושים וכל שכן כפי הראשון
 מהם, ולכן יראו האנשים יראה גדולה
 באומרים, אווי נא לנו כי מרינו את
 פ' ה' במעשהינו, ומה שאלויהם עברי

habent hæc: מה זאתcum verbis
Laban ad Jacobum: (מה זאת עשית) Quæ
te dementia cepit,) ut cor meum suffus-
tareris & admirabatur potius (Laban,)
quam interrogabat. Sic quoque hoc
in loco admirabantur potius factum
Jonz.) Nam jam ante noverant eum
aufugere a Domino, quia id ipsis dixerat.

Verum omnino discedo a (reliquis)
interpretibus, (qui Jonam a peccato
prolatus liberant, voluntque) in hono-
rem lui dixisse se esse timentem Dei,
& omnes suas actiones expeditiones-
que non fuisse inventas malas & pec-
cato obnoxias, (& statuo ipsum fuisse
עברי transgressor & peccatorem,) quod
ipsum juxta interpretationem nostram
priorē clare & vere confirmatur ex
verbis: Et timuerunt viri rebementer, &
dixerunt ipsi, cur hoc faceres, nam sciverunt
aufugisse eum a Domino, nau id ipsis indi-
carat. Et quando hoc ipsis indicasset
nisi vi verborum ? עברי transgressor sum ego,
& Dominum Deum cœlestem ego timeo.
Evincunt hoc ambæ expositiones, ma-
xime autem prior. Et propterea timue-
runt nautæ rebementer dicentes: Væ nunc
nobis, quod ori ipsius Dei rebellaverimus ope-
ribus nostris. Et ex verbis: עברי trans-
gressor

אנכי ואת ה' אלקי השמיים אנכי
ירא, ידעו חם שמלפני ה' הוא בורח,
וזו הוא הנדו לחים, הנה רחבעו
חפוקים חала, והותה השאלת חר':

וְהַנֶּחָה המלחיכים עִם כָל הַגּוֹלוֹת

פעמי אחר פעם, והורדת בעל דין
יונה כמאת ערים דמי, לא השליכו
את יונה אל הים, אבל שאלו ממנה,
מה נעשה לך וישתק הים מעליינו,
רווצה לומר אחרי שאתה בורה לפני
חשׁי מאי קנטן, האם שנוליבך אל
מקומות אשר דבר המלך וortho מגיע,
או שתחשב לך חרוד לאביך יעקב
לכל' שמה ולעשות מצותו, או אי זה
חק אחרות יש לנו לעשות כדי שנתרצה
אל האלים ונוקם פניו על חטאך,
הוא השינט, שאוני והטילוני אל הים,

gressor sum, ego, & Deum cœlestem iimeo:
cognoverunt quod a Deo aufugeret.
Nam hoc ipsum his verbis illis indi-
cavit. Veribus h[ic]ce ita declaratis tol-
vitur questio quarta.

Licer jam variis sortium suffragiis
Jonas (fuerit causa hujus mali,) pro-
priaque ejus confessio plus eum redar-
guerit, quam 100 testes, (juxta pro-
verbium,) noluerunt tamen projicere
eum in mare: Sed ulterius quæsive-
runt ab eo: Quid faciendum tibi ut mi-
tescat nobis mare? h. e. quoniam tu
(in culpa es) aufugiendo a facie Do-
mini: quodnam remedium intendis &
meditaris? Placet ut reducamus te ad
locum illum, ubi verbum Regis & edictum
ejus ad te pervenerat (Dei scil. Ester,
4. 3. ?) Aut (credis) jurandum esse Deo,
votumque nuncupandum Forti Jacobi,
redeundumque esse tibi illuc ad mandata
ejus perficienda? aut quisnam aliis
modus est tentandus, quo reconcilie-
mus nobis Deum, peccataque tua ex-
piemus, (seu pro peccatis tuis apud
eum intercedamus.) Verum ille re-
spondit ipsis: tollite me & projicite
in mare, quasi diceret: non mihi

Solutio
Quæst. V.

I placet

ר' ל' אינו חפץ שתוליכוני לנינהה, ולא
אחר לשוב בחשוב' ולידור גדר ללבת
שם ולעשות שליחות הש"י, כי טוב
לי שחתילוני ליט ואמות שמה, כי הוא
מה שרואי לנס לעשות להצלתכם,
ואל חספקו עוד בדבר, כי ירע אני
כי בשל' הסער הגדול הזה עליכם, והנה
נחרל יונה מהתשובה יבחר מחנק נפשו
ולמות בנכני יט, כדי שלא לן
להציל את האשוריים העתיריהם עורה
לויתן לישראל ולהחרינו, והיה אם כן
כוונתו רצiosa לשם שמיט, והזהורה
השלה החמישית:

והנה המלחים עם היה
שמעו חבירו יונה שאלתו ובקשׁו,
לא אכו לעצמו, אבל חתרו ועסקו
להשיב האניה אל היבשה, כדי שיצא
יונה ממנה וישליךוה אסור ברהט' בנינהו,
ולא בחר השם יתפרק נזה, כי רצה שיזונה
בעל כרכו יעשה חסונה, ויבקש ללבת כורץ
אשר ישלחו השם יתפרק, אבל לא יכלו, לפי

placet, ut reducatis me Niniven, non volo redire, nec vovere me redditum esse illuc, ad expediendam legationem Dei: sed ut me projiciatis in mare, ut ibi vitam claudam, nam hoc expedit saluti vestræ, proinde absque cunctatione ulteriori hoc facite: nam certus scio ego meam ob causam hanc tempestatem vobis existere. Observamus itaque Jonam redditui suo prætulisse mortem & vitæ interitum in profunditatibus maris, ne iret ad liberandos Astyrios, cædem & devastationem alia que mala inflicturos Israëlitis. eratque nihilominus intentio ejus Deo grata. Sic enodata est quæstio quinta.

Nautæ auditum Jonæ mandatum voluntatemque nolentes exequi remigaverunt, modisque omnibus conati sunt navem ad terram deducere, ut eum ibi exponerent, & dimitterent obstinatum hunc legatum Niniviticum. Verum hicce modus Deo non placuit: Sed voloit ut obstinatus hicce Jonas, etiam invitus pœnitentiam faceret, eamque viam ultro ingredi cuperet quam Deus præceperat ipsi. Verum efficere nautæ nihil potuerunt, furente adversus ipsos mari, ventoque ve-

שהיה הים סוער עליהם, והרוח היה נא
 מן הארץ, והיה דוחה את האניה, באופן
 שלא יכול לגשת את הארץ, וכאשר ראו
 המלחים כל זה, עשו עוד השתרלות
 רביעי, והוא שהתפללו ואמרו, אנה ה' אל
 נא נאכלה בנפש האיש הזה, והיתה
 כונתם לומר, הנה לא ימלט הדבר מחלוקת
 או האיש הזה הוא בן מות בחתאו או
 לא, ואם הוא בן מות, האיש אחר יחתא
 ועל כל עדת הספינה תקצוף, אל נא
 נאכלה בנפש האיש הזה, והנפש החוטא' היא
 חמות בדבר ובמנפ', או באופן אחר, כי
 אין מעזר ביד ה' להנקם מאובייו, ורבו
 חלי ה', ולמה נאכלה אגחנו בסבתו,
 אם אינו בן מות, אל תחן עלינו רם
 נקי, שאגחנו נשליך אותו לים ונחרגנו ונשפוך
 את רמו ללא דבר, ולא תאמר שאין לך
 דרך אחר להמיתו כי אם באבור האניה אשר
 הוא בה, כי אתה ה' כאשר חפצת עשית,
 וחמור מגור אמר ויקם לך, וחדבה פתחים

ter respirante, navemque modis o-
 mnibus concutiente, ut terræ nulla
 ratione imminere possent Itaque hoc
 viro, quartum quoddam tentaverunt,
 orando videlicet: *Quæsumus, Domine,*
(ardenter) ne pereamus nos viri hujus cau-
sa. Voluerunt dicere: res hæc non
 caret controversia: aut vir hicce pec-
 cando promeruit mortem, aut non: si
 verum prius, ob peccatum unius ira-
 sceris toti nautarum cœtui: (itaque ob-
 nixe te precamur) ne pereamus nos,
 ob viri hujus cauam. moriatur (pu-
 niatur) potius hicce peccator pelte,
 plaga, aut quoconque alio modo. Vin-
 dicta enim inimicorum quævis Deo
 non est difficultis. Multi enim sunt vul-
 nerati *ipsius* Dei + Cur enim nos ejus
 ob cauam puniamur? si vero peccator
 non est, ne impunes nobis sanguinem,
 quod eum in mare proiicientes perda-
 mus, effundamusque hac ratione san-
 guinem innoxium. Et ne dicas nul-
 lam aliam fuisse rationem perdendi
 Jonam, quam cum tota navi, in qua
 ille fuit. Tu enim Domine, sicut
 voluisti, fecisti. Semperque decreta
 tua consistunt, (dictum, factum.) Cun-
 itaque tibi patent parentque adeo
 ut

Ez. 66.

17.

לטקים, לעשות כרצונו מבלתי שנאבר אנחנו;
 ואחריו כל החתוליות האלה, כאשר
 ראו הכלחיכים של כל פנים הם הולך
 וסוער, הטילו את יונה אל הים. והתבונן
 אומרו, וישאו את יונה ויטילו אל הים,
 שבאמת הרוברים האלה מורים, שעשו נם
 כן החתולות וחKirah חמישית, והוא מה
 שאמרו בפרק רבי אליעזר, שהטילו אותו
 בים עד ארוכותיו, והיה הים עומד מזעפו,
 חזרו ונשאו אותו אצלם, מיד והיה הים הולך
 וסוער, חזרו והטילו אותו בים עד צוארו, עמד
 הים מזעפו, נשאו אותו אצלם והיה הים
 הולך וסוער, על שהטילו את כלו, רצוי בזה
 שעשו נסיננות רבות, לרעת אם הסורה
 הייתה בסכת יונה, וודיעקו חכמים זרונים
 לברכה בשלמות מלך הכתוב, כי مما שאמր
 שאוני והטילוני, מורה שהיו עושים שתי
 פעולות מתחלפות, שהיו מטילים אותו
 לים, ונושאים ומעלים אותו משם,
 לראות אכתת הענין, ויפרשו אומרו

ut non necesse habeas nos nunc per-
dere.

Cum jam omnibus hisce tentatis v. 15.
vidissent nautæ mare nihilominus mo-
dis omnibus furere & sœvire, proje-
runt Jonam in mare. & cum dicitur:
Et tulerunt Jonam & projeerunt eum in
mare. Sulpicaberis vere innuere
hæc verba quintum quoddam tentasse
(nautas:) Quod ipsum testatur R.
Elieler, dum dicit: projeerunt eum in
mare usque ad genua sua, & mare
desit a furore suo: rursos retraxe-
runt eum ad le, & statim æstuabat
mare. iterum demerserunt ipsum ad
collum, cum statim constitit mare
tranquillum: cum vero retraxerunt eum
mare fluctuabat vehementer, tandem
eum totum dejecerunt. Voluerunt ita-
que omnibus hisce experimentis cogno-
scere & explorare, num tempestas,
Jonæ ob causam existiterit. Accurate
intuentur singla verba scripturæ sa-
pientes piæ memoriaræ, observantes ex
verbis: וְהַטְלָנוּ שָׁאוֹנִי duas differentes
actiones indicari, scil. projiciendi in
mare & tollendi retrahendique e mari,
ut vere cognosceretur & inquireretur cau-
sa hujus mali, docentque verbis

וישאו את יונה ויטלווה אל הים, שאחורי
שנשאווהו מן הים פעמים רבות, לסתו
הטילוהו אל הים נחלה. ואמר שיראו
חמלחים יראה גROLAH את ה', נראותם
עצם השנחו ונסיו הנדרלי', וירדו נדרים
לזכוח זכח, כדין יורדי הים באניות
כשיצר להם. וכברוקי ר' אמרי שנחנירוי,
וחזרו ליפו ועלו לירושלים ומלו את
בשער עמלתם, שנאמר ויראו האנשים
יראה נדולה את ה' ויזבחו זכח, כי
זכח ובתו בם אלא זה ברית מילה,
שהיא כום זכח, וירדו נדרים להבי
איש את אשתו ובנוו וכל אשר לו
לאלקי יונה, ונדרו ושלמו, ועליה'
זה אמר, ^ט משMRI הגלי שוא חסר' בסמ' ב' ט'
יעוכוב;

פרק ב

יומן ה' רג נדול וכו' עד סוף

*& sustulerunt Jonam & proiecserunt in mare;
postquam multis vicibus iustulissent
eum ex mari tandem eum totaliter de-
meritum.*

*Et timuerunt nautæ timore magno Deum; v. 16.
postquam vidissent vim providentiae di-
vinæ, signaque magna. Et nuncupave-
runt vota sacrificiorum: more eorum qui
mari se committunt, & de vita pericli-
tantur. In capitibus R. Elieser dicitur
eos protelytos factos, rediisse Japho, &
adscendisse Hierosolymas, carnemque
præputii sui circumcidisse, quia dicitur:
& timuerunt viri hi timore magno Deum, &
sacrificaverunt sacrificia. Quodnam enim
sacrificarent in mari, nisi foedus circum-
cisionis, quod erat instar sacrificii san-
guinis. Et voverunt vota: quisque scil.
conversorum uxorem suam suoisque li-
beros omnes ad Deum Jonæ. Eos quo-
que soluisse vota sua confirmatur: † ^{Jon. 2.}
Observantes vanitates mendacii, idola sua ^{8.}
*relinquent.**

CAP. II.

*ET preparavit Deus piscem magnum v. 1.
&c. usque ad finem prophetiaz.*

K

Scri-

חנובאה, סיפר הכתוב שזימן הקירוש ברך
 הוא באותו מקום שהטילו את יונה
 לים, דג גROL שבלו כלו מבלי פירוק
 חבורו, ואין ספק שאין בכך האדם לחיות
 במעי הרג אפילו שעה אחת, וכל שכן
 שלשה ימים ושלש לילוח, כי האדם
 לא יתקיים, כי אם בהיותו שואף רוח
 קר סבחוין תמיד, אבל אין זה ממה
 שיבטל אמונה הנם הזה, ועינינו הרואות,
 שהעובר יושב במעי אמר תשעה
 חדשים, מבלי מאבל ומשתה ועשית
 צרכי וشاءפת הרוח הקר מכחוין, וכי
 המונע שכן יעשה ה' ליונה אותן הימים,
 הלא העיד הכתוב * שחנניה מישאל דניאל נ' כ"א
 ועוריה עמדו בנו אהון גורא קידתא,
 ואין ספק שכפי הטעע לא חייו, כי הairo
 החם השורף יכולת הלחן' השרשי שהחחים
 תלויים בו, ויתן הרוח כהרכ' עין,
 אבל היכולת האלקית הוא למעלה
 מן הטעע, ווותר חזק מזה הוא
 שיזונה בהיותו במקו' ההוא, היה ברעתו

Scriptura memorat Deum in illo loco,
 ubi Jonam in mare ejecerunt, præpa-
 rasse piscem magnam, qui devoraret il-
 lum torum, absque tamen rupturâ
 compositionis (jactura vitæ.) Nullum
 enim est dubium, quod naturaliter quis
 non possit vivere in visceribus piscis
 per horam unam, multo minus per
 tres dies & tres noctes. homo enim
 vivere non potest absque continuo aë-
 ris frigidi haustu. Non itaque hoc i-
 plum fieri potuit absque miraculo.
 Attamen videmus Embryonem per
 novem mentes in visceribus matris suæ
 sedentem absque cibo, potu, ejectione
 excrementorum, haustuque aëris fri-
 gidi extrinsecus. Nihil obstat quin i-
 dem fecerit Deus Jonæ, in diebus illis.
 Nonne quoque restatur scriptura: Cha-
 namam Misælem & Asiam stetisse in
 medio fornacis ardentes. * Nulla enim Dan. 2.
 ratione dubitandum naturaliter eos non 8.
 vixisse. Nam aër calidus & igneus
 consumit humidum radicale, quo gau-
 det vita, & expellit spiritum hominis
 in momento. Verum potentia Divina
 (absoluta } major multo est natura. Ad-
 mirabilius quoque est hoc, Jonam in
 hoc loco (in ventre scil. piscis) com-

אחכונתו, עד שהיה מתחפל משפט לאלקיו;
והנח בתחפלו מצאנו ראיינו שרוב
 דבריו באות בלשון עבר, קראתי מזורה
 לי שועמי שמעת קולי, ושאר הפסוקים
 כולם, וכן חשבו אנשים שלא התחפל
 תפליה זו כי אם אחרי שיצא אל היבשה,
 וזה אנהרם בן עזרא השיב עליהם,
 שכל דברי הנבואי באים מדורן הוה, ✠ אשר בראש' מ"ט כ"ב
 לקחת מיד האמרי בחרבי ונΚשתו, * ויט שם מ"טטו ✠
 במדבר בריזו
 שכמו לשבול, ✠ דרך כוכב מעיק, ✠
 וישמן ישרון ויבעת, ✠ וירא ה' יונאי, שם י"ט שם
 ✠ וישכון ישראל בಥ לחדר, והראהה על ל"ג כ"ח
 היה חפתת יונה לעתיד אומרו בה, אך
 אוסף להביט אל היכל קדש, ואני
 בקהל תורה אונכחה לך, אשר גדרתי אשלה'
 אלא שבאו הורבים בלשון עבר במקומות
 עתיד, לפי שהוא במראות הנבואה,
 וכראותם חורביהם תגורי מהש", היז
 מספרי' אוטם כאלו ערכו במציאות,

potem mentis, seu in pristina sua intelligentia persistisse, adeo ut inde ad Deum suum orare potuerit.

Et ecce invenimus videmusque multa verba orationis ejus usurpari in praeterito, utpote: *clamavi in angustia mea, vociferatus sum, & exaudisti vocē meā.* & ita in reliquis versibus. hinc cogitavere nonnulli, non orasse Jonam precacionem hanc, nisi post egressum suum in aīdam. Verum ipsis responderet, R. Abraham ben Estra: prophetias plerasque hoc modo adornari, ut: *Quam ego cipi e manu Emoræi gladio meo & arcu meo.* * Et inclinavit humerum suum ad bajulandum. † Processit stella ex Iacobo. * Sed saginatus Ieschurun recalcitravit. * Quod cum vidit Jehova sprexit eos. † Et habitavit Israel secure solus. * Et ut probetur Jonæ orationem habere rationem futuri temporis, en aliqua futuri temporis! Ego iterum respiciam templum sanctitatis tuæ: in voce confessionis sacrificabō tibi: quod vovi tibi, solvam Verum (in reliquis locis) ponitur praeteritum pro futuro, quod videlicet fuerint propheticæ. Nam quando prophetæ viderunt res a Deo decretas, ita illa commemoraverunt, quasi jam omnino existissent: ideo

Genes.
48. 22.
† *Genes.*
49. 15.
* *Num.*
24. 17.
* *Deut.*
32. 15.
† *I.c. v.*
19.
* *I.c. 33.*
28.

לפי שכבר נגזרו בחכמתו הعلינה, ול
 גרא, שאין צורן לדברי ה"ר אברם
 בגין עזרא הטוניים והישרים בענינט,
 כי אין בchapלה הזאת עבר במקומ
 עתיר, אבל עניין רבת צרונוי מנעורי,
 הלא בהיותי ילד קטן קפזה עלי
 מיתה, והיהתי מוכן להוליכני לקב', ואז
 ביום אליו קראתי מצורה לי אל ה'
 זענני, ומבטן שאל שהייתי מוכן לקב'
 שוויתי שמעת קולי, רמזו לו זהה הנט
 שנעשה לו ביום אליו שהחתיינו אחריו
 מותו, ועליו אמר כאן, קראתי, הכל
 בלשון עבר, לא שקריא ושוע בפועל,
 אבל הוא משל לנו והוא. ואמר שעתה
 עשה עמו נס יותר גדול ממנו, וזהו
 וחיליכני מצול' בלבב ימים, רמזו אל
 היוו במעי הרנה בתוך הים, ונهر
 היה סוכב אותו, כי היו מתחננים
 שם מי היםומי הנهر, וכמו שכח

ideo quod jam tum decretæ essent in
 altissima ipsius sapientia. Verum mi-
 hi non videtur opus recurrere ad ex-
 plicationem R. Abraham ben Estræ a-
 lias bonam, & bene satis te habentem.
 Nam hac in oratione nullum præteri-
 tum pro futuro ponitur. Sed sensus
 est: *multum* (h. e. multis modis) affli-
 xerunt me a prima aetate mea. † Nonne † Pf.
 me admodum puerum mors invaserit? 129. 1.
 adeo ut non multum abfuerit, quin me
 in sepulcrum deduxerint. Tum enim
 in diebus scilicet Eliæ clamavi ex an-
 gustia mea ad Deum & exaudivit me,
 & cum ex ventre sepulcri, in quem
 fere conjectus fuisset, clamarem, exau-
 diisti vocem meam. Suggerit (Deo)
 miraculum, quod ipsi fecerat diebus E-
 liæ, qui ipsum mortuum vivificaverat.
 Et de hoc ipso jam loquitur, *clamari*, &
 omnia in præterito. non quod actu ipso
 clamaverit & vociferatus fuerit. Verum
 similitudinem petit a miraculo illo, in-
 dicando: nunc factum cum ipso longe
 majus miraculum, scil. projecisti me in
 profundum ipsumque cor maris: vult innue-
 re existentem te in visceribus piscis, in
 medio maris, fluvium circumdedisse,
 quia ibi confluxerunt aquæ maris &
 fluvii.

ה' אַנְרָהֶס אָבִן עֹזָא בָּמָקוֹם שִׁיחָכְרוּ
 מֵהַנֶּה עַם פַּי הַיּוֹם תְּהִית חֲמִיד
 סֻרָּה, וְכָל אָמָר כָּל מְשֻׁבָּרָן וְגַלְעָן
 עַלְיָן עַכְרָוּ, כִּי יָד לְתַחְתִּית הַיּוֹם,
 וְרַמְשָׁנִירָם וְהַגְּלִים הֵיו עֲוָבְרִים עַלְיָוּ.
 וְאָמְרוּ עֹזָר, וְאָנָי אָמָרְתִּי גַּנְרָשְׁתִּי מְנַגְּד
 עַנְצָק, עַנְנָנוּ הַנֶּה כַּאֲשֶׁר יָרָתִי בַּיּוֹפּוֹ לְכָרוֹת
 תְּרַשְּׁוֹשָׁה הֵי דָעַתִּי לְהִיּוֹת מְגֻרָשׁ מְפַנֵּיךְ,
 רְלִיל שְׁלָא הַחֹל בִּי עַד חַנְכָוָה, אַכְלָל כָּל
 מְחַשְּׁבוֹתִי הֵyo חַבֵּל, כִּי בָּאֶמֶת אָסִיךְ
 לְהַבִּיט אֶל הַכֶּל קְרָשָׁן, כִּי בְּהַבְּרָתָה חֲשׂוֹב
 הַנְּכָוָה בִּי:

וְאֶעָרֶב אַפְפָנוּ מִים עַד נַפְשָׁךְ,
 וְנַהֲרָ יִסְכְּבָנִי, סָוףּ חַבּוּשׁ, לְהַגִּיד שִׁירָה
 חַדְגָּן אֲשֶׁר בְּלָעוּ לְתַחְתִּית הַיּוֹם, וְנַפְרוֹצָה
 מִפְּהָאָל פָּה, וְאָמָר סָוףּ חַבּוּשׁ לְרָאשִׁי,
 כְּמוֹ שִׁיקָּה לְרָבָרִי הַגְּלוּדִים נִיסְמָא,
 קְנָה וְסָופּ גָּדוֹלָה בְּנִיהָה, וְבְלָתָה הַדָּגָן
 בְּתוֹךְ הַמִּים נִכְרֵן פָּעֵמִי בְּרָאשִׁי הַדָּגָן

fluvii. Et ut scribit R. Abraham ben Ezra, in isto loco, confluxu scilicet aquarum maris & fluvii, ut plurimum existere tempestatem. Et in genere dixit ille: *omnes undæ & fluctus tui super me transverunt*, nam descendebat ad ipsum fundum maris, proinde undæ & fluctus super ipsum transverunt. Et dixit ulterius: *ejectus sum ab oculis tuis.* h. e. quum descendebat Japho ad fugiendum Tharolum, volui expelli a facie tua. h. e. (evitare,) ne amplius penes me remaneret donum propheticum. Verum omnes cogitationes meæ fuerunt vanæ: itaque jam vere respiciam templum sanctitatis tuæ, ubi necessario ad me redibit donum propheticum.

Et dixit: *Circumdederunt me aquæ, v. 6.*
usque ad animam, fluvius circumdedit me,
alga alligata (capiti scil. meo;) ut in-
nuatur pilcem qui eum absorberat in
profundum maris descendisse, & hoc
illucque diturisse. Alga alligata erat
capiti meo: quod contingit iis, quæ in
mari generantur, inter quæ juncus arun-
do & alga crescunt, hinc aliquando pi-
scium in medio aquarū natantium capita
juncos & algæ involvuntur, & cum hic

גומא סוף, והוא אומרו סוף חנוך
 בראשי, ירמו לראש הרוג אשר בלע
 שירד למחום ונברך הסוף והגומא
 בראשו, וית סוף, על ים סוף, אוֹלִי
 שהיה מחרב עם ים יפו שמה.
 וכל העניין כאומר, הנה עם כל זה
 שלקוצי הרים ירודי, ירדתי באמת שהארץ
 בריחי' בעדי לעילם, ר'ל שלא אוכל לברוח
 מפניך, כי יש לאرض בריחים עלי',
 ר'ל סוגרת ומסוגרת, שלא אוכל לצאת
 ממנה, ولكن היום תהה זכרתי שהעלית
 משחת חי' ה' אלקיך, ר'ל אל הנש
 שנעשה לי בילדותי בהיותך אותן
 אליו, ولكن עתה בהחטף עלי נפשי
 במעי הרגה, את ה' זכרתי ואליו קראתיך
 ירדתי, בלי ספק, תבא אליך חפה
 אל היכל קרשן, שהוא חמימים, אז
 עשה יונה חשבה מחתאו באומרו,

dicit: alga alligata est capiti meo, intelligit caput piscis, qui eum absorpsit, cuius capiti ipsum abyssum petenti, alga & juncus adhaesit. Jonathan autem interpretatur ἥδι de mari ἥδι, quod fortassis commiscebatur cum mari Japho in illo loco. sensus generalis hic est, quasi diceret: Ecce, præter hæc, (quod scilicet junco & algæ implicatus fuerim) & ad præcitas montium descendederim, novi ego, (seu expertus sum) certò terram vestibus suis ostituisse mihi perpetuo, h. e. me non potuisse aufugere a conspectu tuo. nam terra objiciebat vestes: h. e. claudebat & claudebatur, ut penitus mihi exitus negaretur, propterea mihi hodie in memoriam revocavi Te, mi Deus, quondam ex fovea eduxisse animam meam, loquor enim jam de miraculo, quod fecisti tecum in juventute mea cum me excitaret Elias: nunc (iterum) cum deficit in me anima mea in visceribus piscis, recordor tui clamoque ad te, absque ulla dubitatione sciens per venturam esse orationem meam ad templum sanctitatis tuæ, h. e. in cœlum, & tum pœnituit Jonam peccati

משמרים הבלתי שוא חדרם יעוזבו ,
 ולא אמר זה על המלחים ואנשי
 האניה שנדרו נורדים מTHON הסערה ,
 והמה כשבצאו מהאוניה חסרים ונורדים
 יעוזבו , כמו שפירושו המפרשים , ולא
 ג'ב מה שפירושו חז"ל , חדרם מנורת
 ♡ חדר , שהמלחים יעוזו אללהם , ויקרא ב' י"ז
 מפני שראו הנשים שנעשו עמו , כי
 הנה כל הפירושים האלה רוחקים
 הם מכוונת הכתוניים , אבל
 אמרת הענין הוא שיוונה נתחרט
 ממה שברח מלפני ה' , ונזכר בלבו
 לעשות מצותו בענין נינהה , אבל היה
 מתחנה' כאומרו שאנשי נינהה שם
 משמרים הבלתי שוא , אף על פי שייעשו
 תשובה מפני קריאתו , לא יתמידו
 בחשונתם , כי למים מועטים חסרים
 יעוזבו וישבו לרשותם , ولكن אני בקול תורה
 אוכחת לך , רוצה לומר שאלך אל נינהה

sui dicentem; **אַשְׁמָרִים חֲנִילֵי שֹׂא חַסְרָם יְעֻזּוּנוּ**,
 quod ipsum non dixit de nautis, quod
 voverint vota in media tempestate,
 quodque egressi in terram pietatem
 suam, seu vota neglexerint, sicut non-
 nulli interpretantur, nec ut alii sa-
 pientes Rabbini bened. memorie vo-
 lunt: **חַסְרָם** explicandum (in malam
 partem seu) nomine *probi*, (ut †,) † *Levit.*
 quod videlicet nautæ reliquerint idola ^{20. 17.}
 sua, visis miraculis cum Jona factis. quæ
 omnes expositiones procul remotæ
 sunt ab intentione scripturæ. Sed hic
 sensus est verus: quod Jonas pœni-
 tentia fugæ luæ ductus firmiter sibi
 imperaverit expeditionem præcepti
 Dei, respectu Ninivitarum. Itaque
 vere pœnitens dixit: *Ninivitæ servant*
 (seu retinent) vanitates mendaces.
 licet obsecuti concioni meæ resipue-
 rint, non tamen persistent in resipi-
 scencia sua: nam paulo post iterum
 deficient pietatem suam relinquendo,
 & ad iniquitatem redeundo. Proin-
 de ego cum voce gratiarum actionis
 tibi sacrificabo, h. e. adibo Nini-
 ven, & cum voce gratiarum actio-
 nis concessionem ad mandatum tuum
 habe-

ובכלל תורה עשו את הקריאה במצוון,
 כי זה יהיה לך כובח ומונחה, כי הנה
 * שמוע מזבח טוב. ואל החשוב שאחרי שטואל א' ט"ז
 ב"ב צאי מאן אברח פעם שניית, כמו
 שירדתי לברוח תרשישה, באמת לא
 יהיה כן, אשר נדרתי אשלה. והנדר
 הוא מה שאמר שבכלל תורה יין להקים
 מצות ה"שִׁי בינויו. ואמנם יראתי ופחדתי
 מהרבנן השבטים על ידי אשור, לא
 אחש עליו ולא עליו אחריד, לפי שישועתה
 לה, והוא יושיעם כרhamיו וכרוב חסדיו.
 ווכר הכתוב, שכאשר ראה ה"שִׁי תשובה
 יונה, והיותו מתחרט מהחתא, ושבוב
 את החטא, ונדר שלא ישוב עוד
 לכסלת הבירווה, אמר לדג, רוזה
 לופר שהער את רוחו, שילך לשפת
 הים, ויקא את יונה אל היבשה.
 ונפרק רבי אליעזר אמרו, שהלך
 לדג תשע מאות וששים וחמשה פרוסאות

habebō, & hoc erit instar sacrificii
& precationis: nam ecce auscultare
est melius sacrificio. * Et non cogita ^{* 1 Sam.}
bis me, quum hinc liberatus fvero ^{15.22.}
sursus aufugere velle, sicut (jam nu-
per) Tarsum aufugi. Certe hoc non
faciam, sed votum meum persolvam.

Votum ejus erat: quod dixerat
se iturum cum voce gratiarum actio-
nis ad perficiendum mandatum divi-
num apud Ninivitas. Et revera, in-
quit, quam metui & timui desola-
tionem instantem tribubus Israēl ab
Assyriis, non curabo, nec ea commo-
vebor, quia penes dominum est salus,
ille enim servabit eos secundum mi-
sericordiam multamque benignitatem
suam.

Porro memorat scriptura, Deum, ^{v. 11.}
visa Jonæ conversione, pœnitentia,
omissione peccati, votoque ne vide-
licet recideret in stultitiam aufugiendi
dixisse pisci, h. e. movisse &
impulisse eum, ut peteret litus ma-
ris, Jonamque in aridam evome-
ret. Et in Capitibus R. Elieser
ivisse dicitur balæna 965. millaria
in

עד היבשה , לחקיא את יונה , יען
ובין אין דבר עומד בפני התשובה ,
והוורתה בזה השאלת

השחת :

in aridam ad emovendum Jonam.
Proinde omnia omnino cedunt
pœnitentiæ. Sic soluta est
sexta quæstio.

Notæ breves & Subitariæ.

ABARBANEL hic noster scrip-
tor est recentior & natione
Lusitanus. Vixit enim seculo
XV, & sub initium XVI. magni factus
non solum ipsis Judæis, sed & Chri-
stianis propter eruditionem summam,
felicitatē dexteritatemque in interpretan-
da Scriptura Sacra, quam cernere li-
cer, non solum in commentationibus e-
jus ad prophetas priores & posterio-
res, sed & in ~~verbis~~, ubi singulari in-
dustria verlatus est in Levitici expositi-
tione, in quo infinita occurunt diffici-
lia circa sacrificiorum variorumque ri-
tuum explicationem. Abarbanel hic
primum fuit aulicus, & nihil minus
cogitavit, quam dare se otio literario,
edendisque scriptis. Nam versabatur,
ut ipse fatetur, in aulis principum, ubi
otium nullum ad meditandum nullaque
occasio Musas severiores tractandi, dies-
que suos in vanitate, & annos in tolli-
citudine, ut divitias & honorem sibi
pararet, consumsit. Postquam autem
vagus & profugus esse, cumque gra-
vissimis paupertatis malis conflectari
cœpit, necessitate coactus est, mutato

stinae vitae genere, sacras literas scrutari,
earumque diligent & sedula explicati-
one victum sibi querere, quod fa-
ctum anno 1492, quo in exilium eje-
ctus est, una cum innumeris alius Ju-
dæis, qui crudelissimam inquisitionem
Hispanicam experti sunt. Videatur
ipius propria confessio in fragmento
quodam apud R. Gedaliam in Schal-
schelet Hakkabala, quæ ita sonat :

וְכָל הַפְּרוֹשִׁים וְחַנּוּרִים הַאֲלֵה עֲשִׂתִי אַחֲרֵי
שִׁצְתָּתִי מֶאֱרֵץ מוֹלַדְתִּי בַּיּוֹם זֶה הַיּוֹם טְרוֹלָן
בָּחָצְרוֹת הַמְלָכִים וְלֹא הִיחָה לִי פְנַאי לְעֵין וְלֹא
יַרְעַתִּי סְפִיר וּבְלִיתָן יְמִינִי וּשְׁנוּתִי בְבַהֲלָה לְעַשּׂות
עוֹשֵׂר וּכְבָור וּכְן אַכְדָּר הַעוֹשֵׂר בְעֵנִין רַע וְאַחֲרֵי הַיּוֹם
זֶה וְגַרְגַּר כָּאֵרֶץ וּמִסְרָתִי הַמְמֻנָּן אֹז דְּרַשְׁתִּי סְפִיר יְיִי :

Qui plura vult cognoscere de vita A-
barbanelis, adeat præfationem
מעיני ישוע,
Aboab Nomol. p. 302. & Wageneilii
præfationem ad Tela ignea. Scripta ve-
ro Abarbanelis recententur in fragmen-
to citato, & apud Spitzelium in spe-
cimine Biblioth. Univers. Quod ad
stylum ejus adtinet est floridus &
nitidus, & propterea facilis, differentia
statim

statim deprehenditur in Raschio, qui est concisus & difficilis, quique præterea alios Commentatores laœ potulat. Hac occasione notanda est magna differentia hujus stili a Grammatico Kimchiano, Ben Melech, Abendanæ aliorumque Grammaticorum, adeo ut qui profecit in uno, non statim in altero expeditus sit. Rursus qui versatus est in florido illo & rotundo, hæreat in Grammatico. & qui in ambobus his egregie peritus est, vacillet, imo prorsus titubet in Thalmudico. Intelligo hic non Misnicum sed Gemaricum. Ipse hoc quoque deprehendi apud Judæos, quos in itinere conveni. pauci enim illorum ex præceptis Grammaticis lingvam Ebræam addiscunt: hinc non mirum, quod termini Grammatici ipsis minus cogniti sunt. Sic non omnium fert ratio, ut Thalmudicis lectionibus vacare possint. Interim tamen eruditæ eorum, qui omnia hæc quotidie absque discrimine tractant versantque, difficultatem fere nullam sentiunt.

Pag. 5. ad locum Deut. IV. 19.
Quæ (astra) impertitus est Jehova Deus tuus omnibus populis sub cælo. Sic ver-
ten-

tendum omnino, & rejicienda vox, quam Tremellius minus recte interserit, nam illa non habetur in textu, nec servit vero sensui, a quo digreditur Abarbanel noster, quando interpretatur locum hunc de influxu astrorum in actiones gentium. hoc vult Deum peculiari cura complexum fuisse Irael, sed reliquis omnibus populis regendis gubernandisque præfecisse certam stellam vel planetam, nullamque esse nationem, cui non sit suus planeta. Hanc suam mentem clarius explicat in Cap. 9. מעיני היושע ז.

ויתר נראה דעת הר"מبن בפי התורה שהשורים האלה הם שנלים ננדלים נקראים מלאכים רוחניים המעניינים את הרגלים ומשפיעים עליהם וכן כהיות לכל אומה מזל וכוכב בשםיהם היה לו שור למעלה משפיע בכלם וממשלה הדגוי והמלך כפי מערכת הכוכבים נמשכת ומושפעת רק האומה ישראלית אין לה מזל וכוכב הוא נחלת השם ית' וכן :

Pag eadem lin. 4. a fine, citat Abarbanel librum, quem appellat Mechilta.
Est

Est liber rarissimus, proinde non multam ejus mentionem facere possumus, nec magni respicit. multi enim citantur apud Rabbinos, qui non statim reperiuntur. imo quidam, quorum acute & lapienter dicta saepius allegare solent, solo nomine nisi sunt. Buxtorfius duos hujus nominis memorat.

Pag. 11. & in sequentibus saepius nominatur מדרש, quem vertimus per expositionem Allegoricam. Tales expositiones Allegoricae fuerunt multæ, & in varios libros Biblicos, ut in Legem, Megilloth, Psalmos, Proverbia, Samuelem &c.

Pag. 37. lin. 13. *Piske R. Eliezer*, seu Capitula R. Eliezer. Est liber celebris continens succinctam Historiæ Sacrae recensionem circiter 3400 annorum, translatus a Gulielmo Henrœ Vorstio 4.to An. 1644. Videatur Buxtorfius. R. David Ganzii Tzemach David, ut & Bartoloccius in Bibliotheca Rabbinica, in quibus scriptorum Judaicorum ætas & scripta describuntur.

Pag. 6. lin. ult. נ"א כ"א. *Abbreviatura* multæ & difficiles hic non occurunt, sed omnes faciliter negotio explicantur in indice qui habetur in editione

ditione Christiani, quem addidit suo
Jonæ Illustrato, & in Buxtorfio. A-
lioquin observamus aliquos, imo ad-
modum paucos Rabbinos calci operum
suorum abbreviaturas suas explicatas
adponere. Sic merito omnes facerent,
ne frustra recurreremus ad Buxtorfi-
um, apud quem omnes abbreviaturæ
habeti non possunt. Incepit Celeber-
rimus Buxtorfius, deditque aliis occa-
sionem eas augendi locupletandi-
que. Quando in Germania fui, au-
divi aliquem ex Jenensibus, in eo o-
mni cura versari, ut Buxtorfii Abbre-
viaturas auctiores ederet. quod an
adhuc factum mihi non constat.

Pap. II. lin. 6. qui *habet purum cor*
&c. Ex allato hoc dicto observare
licet, qua ratione hic noster aliique
versentur in dictorum Biblicorum alle-
gationibus. Quædam enim statim &
primo intuitu cernuntur ex formulis
& allegandi particulis. quædam vero
illis neglectis adducuntur adeo occulte,
ut cerni vix possint, nisi ab exerci-
tatißimis in Lectione sacrorum Biblio-
rum. adhibent enim sæpius formulas
Biblicas quandoque *integra dicta*, quo

conci-

concilient auctoritatem stilo suo, distinctionemque exornent suam.

Pag. 28. lin. 9. pro אַת בְּרִיתָךְ , eo quod transgressi sunt fœdus tuum Isrælita, ut invenitur in ambabus editionibus, Christiani scil. & Amstelodamensi, substitui אַת בְּרִיתָךְ eo quod dereliquerunt fœdus tuum Isrælita. quæ lectio est rector, convenientque cum Codice Ebræo, quamque confirming 70 Interpretes & Paraphrasis Chaldaica.

Pag. 30. lin. 6. a fine כִּי otiose repetitum in Christiani editione extrusum, quod non compareret in altera editione.

Pag. 36. lin. 13. וְדֶרֶךְ אֲנָדָה , Verti per expositionem moralem, quemadmodum sensus hoc quoque postulat. Conf. Buxt. not: ad Librum Cosri p. 250. Et licet hæc significatio non habetur in Lexicis Buxtorfianis, bona tamen est, & congrua huic loco. nemo enim existimare debet omnes vocum significations intra cancellos unius Lexici includi. Alioqui non ignotum est hanc vocem significare Historiam, & solere Rabbinos appellare illa faciliora & jucundiora ex Thalmude excerpta, qualia ea quæ in יְמֵינֵי , nomine Aggadah.

Pag. 46. lin. 2. & 7. occurruunt voces

ces , & מערכת השגחה , quarum differentia notanda est. hæc notat regimen intelligentiarum & orbium cœlestium in gentes, ut ostensum ex Abarbanelis testimonio supra ad pag. 5. allegato. Illa notat providentiam divinam, quæ Israëlem gubernat, quæ duplex est. una complectitur Israëitas omnes in genere: altera pios & Deum vere timentes ex Israëlitis. Illos cum curat & protegit Deus dicitur elevare faciem suam super eos, & angelo faciei suæ eos servare & eripere. rufi sicut delinquunt dicitur occultare & abscondere faciem suam ab illis: hos vero, quia imaginem & similitudinem suam referunt sanctitate vitæ, longe propinquiori cura & providentia prosequitur. Hanc Judæorum explicationem & verba vide ap. R. Isak ben Aramah intractatione Fol. 145. 2. med. השגחה והיא אשר נתיחה אל כיולות האומה הישראלית והוא כארם המקבל עליו לחות עיניו בדבר ולפנות אליו בסנור פנים להטינו ולהקענו, וloth הרבר בעצמו נאמר בהשגחה הכלולה אל האומה הישראלית. ופניתי אליכם והרבתי אתכם,

אתכם, ונאמר ישא יי' פניך אליך ומלאך פן
ישועם וגנו, וכן בשעת הכעס נאמר והסתורתי פן
פחים, ואני הפסיד פניך וגנו:

השלישיות היא המיחרת אל חטוי

ויראו הקרוביים אליו אשר היה במרוגנת האום
אל דבריו עצמו כי האנשימים הרמה שלמים הם
עמו בדמותו בצלמו וככלו הם עצם מעצמות
ומעשיהם מוטלים עליו והוא עושה אותן
בכנבו ובעצמו כמו שעושה בשלו:

Pag. 56. lin. 6. *הפן השני alterare*
Ibi vox in פנים Biblius & Rabbinicis usitatissima, occurrit in singulari numero. quod admodum est rarum. notatque hic non faciem, nec Grammaticorum secundam personam verbi, sed modum & rationem.

Pag. 72. lin. 7. *Amstelodamensis editio legit, Christiani vero: quod Iordani his nomen scribitur, posterior lectio videtur correction & convenientior, est enim radix in angustia esse, quae mutuatur formam a rad. צר, estque sensus: Qui mari se*

committunt, nuncupare solent vota, cum periculum vita sentiunt.

Multum possit hic differi de formulis loquendi constructionibus & idiotismis Rabbinicis: verum cum temporis ratio hoc non admittat, reservatur privatis collegiis, & publicæ dilquisitioni: & lane operæ pretium est et cum præcepta Grammatica in Rabbinicis pauca nobis suppetant, nedum sufficientia. Conquestus est multum hac de re Celeberrimus Hackspanius Professor quondam Alchorinus, ideoque multum operæ collocavit in illis colligendis. Et nisi me memoria decipit habeo fide alicujus Professoris ejusdem Academiæ eum reliquise Grammaticam Rabbinicam posthumam, quæ adhuc inedita est.

Reliquæ reservintur ad partem postenorem.

